БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Совездэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 136 (8661) | 1958 оной июниин 11, среда | Сэн 20 мүнгэн

КУКУРУЗА УРГУУЛХА ХЭРЭГЫЕ КОМСОМОЛШУУД ДААЖА АБАА

Манай колхоз мүнөө жэлдэ 100 ...хэ хонин бүриһөө 151 хурьга аба...ка түлжүүлхэ, хонин бүриһөө 3,3 килограмм нооһо хайшалха, мүн ...кэн бүриһөө һү һаалгаяа нёдондо...ойхиһоо 500 литрһээ бага бэшээр ...эшэлүүлхэ уялга абанхай. Мүнөө ...анай малшад энэ уялгаяа дүүргэ...һын тула эрмэлзэн ажаллажа, ой...һын сагта һү, мяха, тоһоной хүн ...үхэндэ хүртэсын талаар Америкые ...сэхэ гэһэн бүгэдэарадай хэрэгтэ ...убитаяа оруулхые хүсэнэ.

Энэ зорилгоёо амжалтатайгаар ...елүүлхын тула малдаа тэжээл ...рдамаар бэлдэхэ хэрэгтэй. Тии...эгүй һаа, энээнииe шиидхэжэ ша...хагүй болонобди. Тиимэһээ ма...ай колхоз энэ асуудалые шиидхэ...ын тулада һүүлэй хоёр жэлэй тур...ада схэ юумэ хээ. Илангаяа саб...алангайнгаа үбһэ ногооной урга...е дээшэлүүлхын тулада оролдол...о гаргажа, мүнөө схэнхи газараа ...алдаг, мүн зарим газараа үтэг...үүлдэг болообди. Мүнөө сабша...н дээрэ Мүнхэ Цыренов, Цыден...п Чимитов, Жалсан Жамсара...в, Сангади Сангитов гэгшэд 400 ...тар газарые хоёр дахин уһалаа, ...ьтойхон газар шэбхээр үтэгжүү...э. Эдэ дүрбэнэй уһалһан, үтэг...үлһэн газарһаа колхозой хонидой ...ихэ үбһэнэй схэнхинь абтадаг юм. ...н Майлын, Хасууртайн сабша...и дээрэ луговодууд ажаллана.

...игэжэ малаа бүдүүн тэжээлээр ...гаха байнабди. Теэд хэды тии...эшье, шэмэтэ тэжээлгүйгөөр ма...нгаа ашаг шэмыень дээшэлүүл... арьбан гадарыень зузааруулжа ...дахагүй байнабди. Тиимэһээ ...ай колхоз һаамхай үнеэн бүридэ ...тонно, хонин бүридэ 2 центнер ...тэхеөр силос дараха гэжэ шии...

...үнөө шэмэтэ силосэй ашаар һү ...лгые эрид дээшэлүүлжэ байһан ...лишаднай иимэ эрилтэ табидаг ...онхой.

...анай колхоз курскынхидай жэ...ээр кукурузын үндэр ургаса ...ха гэжэ тусгаар механизирован... агрегат эмхидхэжэ, 80 гектарта ...уруза тарихаар шиидээ һэн. Энэ харюусалгатай хэрэгые колхозой комсомолшууд бэедээ даажа абаа. Бидэнэр 80 гектарта бэшэ, харин 110 гектарта кукурузаяа квадратно-гнездовой аргаар, наруули үбэр газарта таряабди. Тэрэнэйнгээ 30 гектарта үтэг шэбхэ ехээр гаргаа һэмди. 10 гектар газарта кукуруза гараараа һуулгаабди. Тиихэдээ нүхэн бүридэ үтэгжүүлгэ хэжэ, уһалжа байгаад кукурузаяа таряабди. Энэ талмайгаа зундаа уһалжа, гектар бүриһөө 400 центнер кукурузын ногоон эшэ набшэ абахые оролдон ажаллахабди. Мүн бэшэ талмайнгаа гектар бүриһөө 300 центнерһээ бага бэшэ ургаса хуряаха уялга абанхайбди.

Иимэ ургаса ургуулхын тулада зундаа ургамалайнгаа хойноһоо һайнаар харууһалха хэрэгтэй. Бидэнэр ногоохон эшэ набшын бултайжа захалхада, газарайнь хүрьһые зөөлэрүүлэн элдүүрилхэбди. Мүн газарыень буртаг үбһэнһөө үе үе болоод лэ сэбэрлэжэ байхабди.

Тиихэдэ эртын хюрууһаа кукурузаяа аршалха тусхай хэмжээ абахабди. Хэрбээ хюруугай унахые мэдээ һаа, ургасаяа тойруулжа байгаад, гал түлижэ, утаа тунаажа туршаха һанаан бии.

Мүн зундаа хэрэгтэй болоо һаань, ургасадаа нэмэлтэ тэжээл болгон минеральна үтэгжүүлгэ оруулхабди. Хэрбээ эдэ бүхы хэмжээнүүдые хэрэг дээрэнь бэелүүлжэ шадаа һаа, кукурузын баян ургаса хуряажа шадахабди. Энэ уялгаяа дүүргэхэ хэрэгтэмнай колхозой правлени, партийна организаци манда туһалха, хараалһан хэмжээнүүдээ заабол дүүргэхэ бэзэ гэжэ найдагдана.

Тарилгын үедэ агрегадай гэшүүд тракторист Борохоева, сеялкэшэд нүхэд Прохорова, Субботина гэгшэд һайнаар ажаллаа. Мүн залуу һаалишад Цыдендоржо Содномов, Сио-Ханчин, Дамдинова гэгшэд өөһэдынгөө һайн дураар агрегадтамнай туһалха гэжэ шиидэнхэй.

М. Коркина, Хэжэнгын аймагай Энгельсын нэрэмжэтэ колхозой агроном, кукуруза ургуулха агрегадай начальник.

Шэмэтэ кукурузаяа тарина

Сталинай нэрэмжэтэ колхоз (Улан) мүнөө жэлдэ гурбан ...уун арбан гектар кукуруза ...тариха юм. Эндэ кукуруза ургуулха гурбан агрегат эмхидхэгдээ һэн. Тарилгын газар һайса элдүүрилэгдээд, уһалагдаа.

Мүнөө кукуруза тарилга түлэг дундаа ябажа байна.

О. Будаев.

Баргажан.

Сабшалангай ургасые дээшэлүүлхэнь

Заиграйн Сталинай нэрэмжэтэ колхозой луговодууд ниитын ...э малда үбһэ тэжээл ехээр бэлдэхын тула шэнэ уялга абаба.

Бүхы сабшалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 10 центнер, ...гасатай, шэлэгдэмэл газарай га бүриһөө 20 центнер шэмэтэй ...айн үбһэ хуряахаар хараалагдаа.

Дүршэлтэй луговод Куприян Кириллович Ветовский даажа ...аһан 200 гектар сабшалангайнгаа гектар бүриһөө дунда зэргээр ...0—12 центнер, тэрэ тоодо 20 гектарай га бүриһөө 20 центнер ур...са абахаар шиидээ.

Эдэ үдэрнүүдтэ луговодууд сабшалангаа уһалжа, модо шу...унһаань сэбэрлэжэ байна.

Л. Воробьев.

1100 гектар газар уһалагдаба

...Эрдэм» совхозой ...бадахи отделе...н луговодууд ...0-гаад гектар ...шалан, таряалан ...лба.

...овхозой эрхим ...оводууд нүхэд ...Чимитов, Р. Бу...а, Д. Тагалов, Д. Чимитов, Д. Цыбанов, Б. Балданов, Ж. Цыбанов, Д. Дондуков гэгшэд үбһэ ногооной үндэр ургаса абахын түлөө оролдожо, бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Тэдэнэй тоодо ахалагша хонишод Д. Тагалов, Д. Чимитов гэгшэд даажа абаһан сабшалангаа уһалжа, модо шулуунһаань сэбэрлэжэ байнхай.

Б. Содномов.

Мухаршэбэр.

Таряагаа малдаа гэшхүүлнэ

...унын аймагай «Победа» кол...өөһэдын машина, трактор...ай болоходоо, урдынхиһаа ...хоног соо һайн шанартайгаар ...гаа тарижа дүүргээ һэн. Та...инь мүнөө жэл хэзээ хэзээ...ээ һайнаар ургажа эхилээ. ...анайнгаа иимэ һайнаар ур... байхада харууһагүйгөөр ор... малаа дээгүүрнь бэлшээжэ, ...лжэ байхамнай гэмшэлтэй. ...ад үзэхэдэ, Хадын эбэр гэһэн газарта 300 гаран га шэниисэ таригдаһан байгаа. Теэд эндэнь үдэрһөө үдэртэ мал бэлшэжэ, таряаень түйбэжэ байна. Энэнь хэнэйшье һанаа зобооногүй.

Энэ гэмтэ хэрэгтэ нэн түрүүн колхозой правлени (түрүүлэгшэнь нүхэр Банзарон, таряан ажалай бригадын бригадир нүхэр Шойжонов) һанаагаа табиха ёһотой байгаа.

Д. Чимитов.

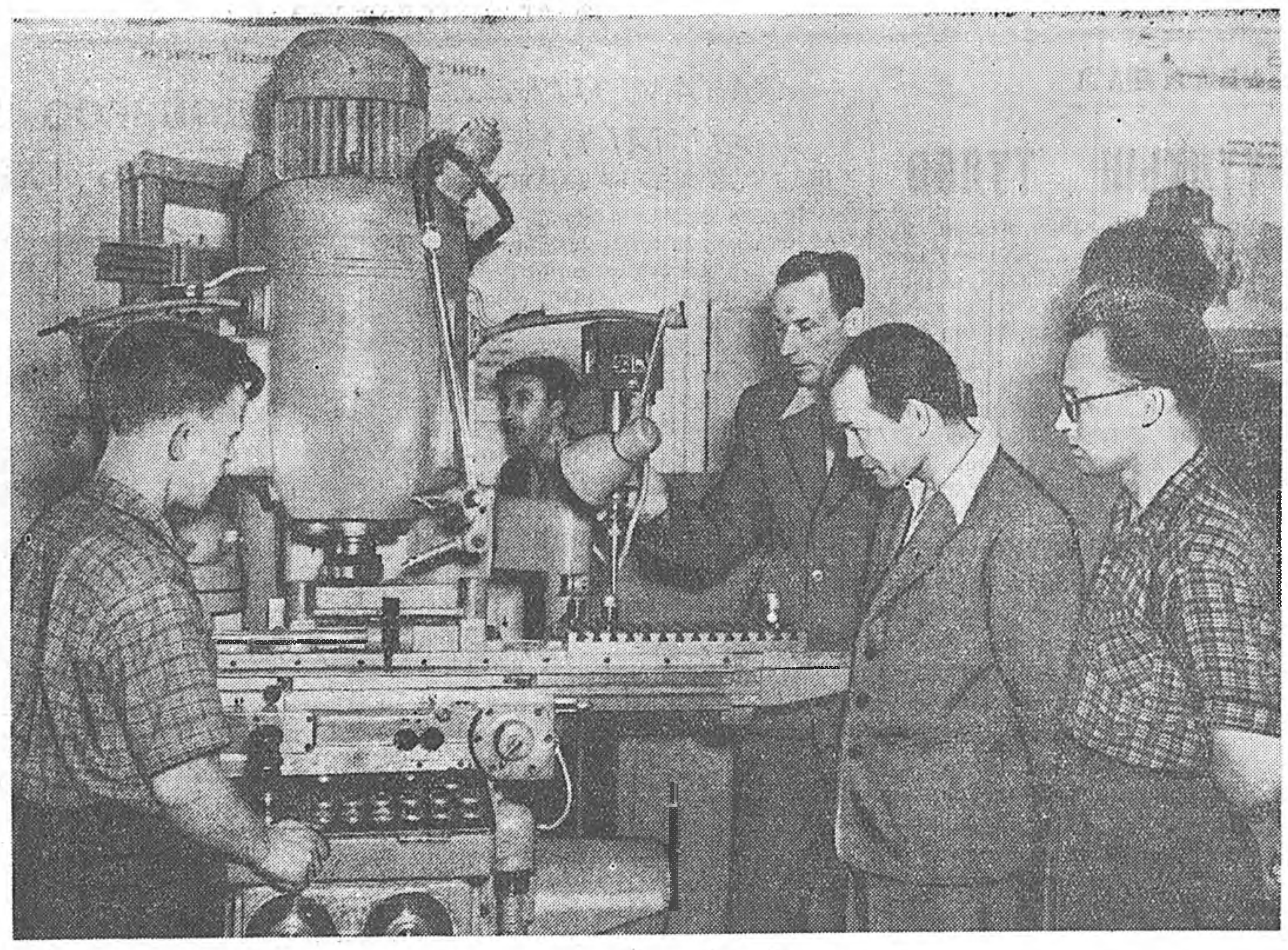

1958 оной Бүхэсоюзна промышленна выставкэ. **Зураг дээрэ:** «Станкостроение» гэжэ павильон соо Дмитровско фрезернэ станок бүтээдэг заводой хүдэлмэришэн А. Кудряшев заводойнгоо бүтээһэн станок тухай выставкэдэ орогшодто харуулжа байна.

ТАСС-эй фотохронико.

Социалистическэ лагериин оронуудай хани харилсаан улам бэхижэжэ байна

Монголой Арадай Республикын Арадай Ехэ Хуралай Түрүүлэгшэ нүхэр Ч. Сүрэнжавтай хөөрэлдөөн

МНР-эй Парламентын делегаци Советскэ Союз, Чехословаки, Венгриин Арадай Республика болон Германска Демократическа Республикада һара хахадһаа үлүү айлшалһан байна. Бурят-Монголой АССР-тэ ерэжэ, айлшалан танилсаһанай һүүлээр Эхэ орондоо бусахамнай.

Советскэ Союз, Чехословаки, Венгрин Арадай Республика болон Германска Демократическа Республикада айлшалжа ябахадамнай бидэниие хаа хаанагүй хани ёһоор, баяртайгаар угтажа, хүндэлжэ байба. Энэ хадаа агууехэ Советскэ Союзаар толгойлуулһан социалистическэ лагериин оронуудай бата нэгэдэлтэй байһанай эли тодо гэршэнь болоно.

Энэ аяншалга бидэндэ ехэ аша туһатай байба. Бидэнэр олон юумэ ойлгожо абаабди. Манай делегациин гэшүүд Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзаһанаа баяр баясхалантайгаар дурдана. Эдэ хүтэлбэрилэгшэдэй зүбшэлэй ёһоор бидэнэр Кремльдэ нээгдэһэн химическэ промышленностиин выставкэтэй дэлгэрэнгыгээр танилсажа, арадай ажахыда химиин юу үгэжэ шадаха байһыень бодотоор хараһан байнабди.

Москвада байхадаа ороной тон томо предприяти болохо Лихачевой нэрэмжэтэ автомобильна заводто ошожо танилсагдаа.

Революциин гуламта болоһон Ленинградта ябахадаа дэлхэйн пролетариадай агууехэ вождь Владимир Ильич Ленинэй ажабайдал болон ажал-ябуулгатай холбоотой түүхэтэ газарнуудаар ябажа танилсаһан байнабди. Дайн ба эб найрамдал тухай Декредтэ В. И. Ленинэй гараа табиһан Смольныдо орогдоо һэн. Дурсагдаһан Декрет хадаа Советскэ Союзай, арадай демократиин оронуудай, тэрэ тоодо манайшье ороной бүхы политикын үндэһэ һууринь боложо үгэһэн байна, саашадаашье тэрэ хэбээрээ байха юм. «Скороход» гэжэ гуталай фабрикада хүрөөбди. Энэ фабрикын коллективтэй манай ороной гуталшад үнинһөө хойшо нягта барисаатай. Улаан-Баатарай гуталай фабрикын эсхэгшэ, Арадай Ехэ Хуралай депутат нүхэр Цымбэл ленинградска эсхэгшэ нүхэр Муштуковагай дүй дүршэлые ашаглан, эсхэлгынгээ арга дүршэлые нарижуулһанай ашаар табан зуу мянган түхэриг алмаһан байна. Бидэнэр Эрмитаждa ороообди. «В. И. Ленин» гэжэ атомна ледоколой түхеэрэлгэтэй танилсаабди. Энэ корабль хадаа атомай хүсые амгалан ажалда хэрэглэлтын толотомо жэшээ болоно.

Промышленность болон барилгын хүтэлбэрилгые шэнэдхэхэ, МТС-үүдые хубилгаха, колхозно байгуулалтые саашадань дэбжээхэ талаар Советскэ Союз дотор ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Парти, правительствынгаа политикые Советскэ Союзай хүдэлмэришэд, колхознигууд болон интеллигенциин халуунаар дэмжэн бэелүүлжэ байһаниие хаража, бидэнэр баясаабди. Энэ хэмжээ-ябуулга бүхы советскэ арадай эрилтэдэ хүсэд харюусана, һайн үрэ дүн үгэжэ байна.

Казахстанда ябахадаа бидэнэр шэнэ, залууг газар элдүүрилэн ашаглаха дүй дүршэлтэй, Киргиздэ ябахадаа холын бэлшээриин хонишодой һуурижаһан ажабайдалда орожо байһан дүй дүршэлтэй, шэнэ газар дээрэ колхозно центрнүүдые барилгын дүй дүршэлтэй танилсаабди. Энэ дүй дүршэл хизааргүй үргэн нютаг дайдатай манай орондо илангаяа үнэтэй байна. Һуурижаһан ажабайдалда орходоо бидэнэр шэнэ газар ашаглажа, таряа тарилгаяа үргэдхэн, ороохо тарянай асуудалые шиидхэхэ, тиимэ болохолоороо, манай хүдөө ажахын гол һалбари болоһон мал ажалаа бүри түргэнөөр хүгжөөхэ байнабди.

Узбекистанда ябахадаа губи газарые хүнүүдэй хубилгажа байхые хараабди. Монголдо тогтууритгүй элһэтэй тон ехэ губи дайда бии. Узбекистанай ажалшадай дүй дүршэл энэ хооһон ехэ газар дайдаяа уһажуулха, ногоожуулха хэрэгтэмнай туһалха байна.

«Улаан Оронго» гэжэ бурят-монголой колхоздо бидэнэр хониной шанар һайжаруулха талаар түрүү хонишодой хүдэлмэритэй, мүн малшадые ажаһуудалай, соёл гэгээрэлэй талаар хангадаг дүй дүршэлтэй танилсаһан байнабди. Хонишодой бригадын байра байдалые, хадын шулуугаар баригдаһан барилгануудые хараабди. Силос даралгада, тэрээниие абалгада трактор хэрэглэхээр баригдаһан траншейе манай делегадууд илангаяа ехээр һонирхоо.

Бурят-Монголой АССР-эй ажалшад арадай ажахын бүхы һалбаринуудаар монгол арадта үльгэр жэшээ харуулна. Бурят-Монголдохи һургуулиин газарнууд бидэнэртэ хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые бэлэдхэжэ үгэнэ, манай ороной хамтын залуу ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд Бурят-Монголой колхозууд болон совхозуудта ерэжэ, бодото ажалда һуралсана.

Манай делегациин гэшүүн бүхэн өөһэдынгөө сэхэ хүдэлмэридэ хабаатай асуудалаар ехэ юумэ ойлгожо абаһан байна. Жэшээнь, МНРП-гэй аймагай комитедэй секретарь нүхэр Ж. Ням КПСС-эй Иволгын айкомой зүгһөө партийна эхин организацинуудые хүтэлбэрилдэг дүй дүршэлтэй, мүн агитаторнуудай хүдэлмэриин дүй дүршэлтэй тодорхойгоор танилсаһан байна. Аймагай ажалшадай депутадуудай Хуралай гүйсэдхэхэ газарай түрүүлэгшэ нүхэр Ж. Агвансодов Иволгын аймсоведэй гүйсэдкомой хүдэлмэриин дүй дүршэлтэй, депутадуудтай танилсаһан, «Шэнэ амидарал» гэжэ арадай нэгэдэлэй түрүүлэгшэ нүхэр У. Доржпалам колхозуудтахи үйлэдбэриие эмхидхэлгэтэй танилсаһан байна.

Европын арадай демократиин оронуудта ябахадаа бидэнэр олон юумэ ойлгожо абаабди. Энэшье гайхалгүй. Ёһотой демократи, социализм байгуулга гээшэ үргэн ниитэ ажалшадай эдэбхи хэшээлые хүгжөөлгэдэ туһалдаг байна. Шэнэ юумэ час бүри, минута бүри бии боложо байдаг шуу. Чехословакида ябахадаа бидэнэр гуталай үйлэдбэриие эмхидхэхэ хүдэлмэритэй, ГДР-тэ ябахадаа полиграфическа хэрэгтэй танилсаһан байнабди. Хүдөө ажахын талаар хэлэхэ болоо һаа, бидэнэр Европын арадай демократиин оронуудта ябахадаа газар үтэгжүүлхэ дүй дүршэл оложо абаһан, химическэ болон органическа үтэгжүүлгэтэй танилсаһан байнабди.

Социализмын бүхы оронуудай бэе бэедээ материально-техническэ туһаламжа үзүүлжэ, ниитээрээ урагшаа дабшаха хэрэгтэ туһалжа байһыень харахадаа ехэ баярлаабди.

Энэ хадаа манай орон дотор социализм байгуулгын жэшээһээ элеэр харагдана. Шэнэ шахтанууд болон руднигуудые, нефть олзоборилгын газарнуудые шэнээр бии болгохо, бариха, ашаглаха хэрэгтэмнай Советскэ Союзай мэргэжэлтэд туһална. Тэдээнэй туһаламжаар манайда һүнэй комбинат, хэдэн тээрмэ, 40 мянган квадратна метр талмайтай гэр байра баригдажа байна. Мүнөө манай полинууд дээрэ советскэ тракторнууд, комбайнууд, автомашинанууд болон хүдөө ажахын бусад техникэ хэдэн зуугаад, мянгаадаараа хүдэлмэрилжэ байна. Хүдөө ажахыгаа шэнэдхэн хүгжөөхэ хэрэгтэмнай советскэ техникэ туһална.

Арадай демократиин оронууд эб найрамдалда дуратай байна, дайнда эсэргүүсэн тэмсэнэ, Советскэ Союзай эб найрамдалда дуратай политикые халуунаар дэмжэнэ гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Эдэ оронуудта ажалшад бүхы арадуудые хүндэлэлгын үзэл сурталаар, интернационализмын үзэл сурталаар хүмүүжүүлэгдэнэ. Хаа хаанагүй ябахадаа Советскэ Союзые, манай Монголой Арадай Республикые ажалшадай тон ехээр хүндэлжэ байһаниие мэдэржэ баярлаабди.

Советскэ Союзаар толгойлуулһан социалистическэ лагериин бүхы оронуудай бата нэгэдэл хадаа ажалай фронт дээрээ, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай түлөө тэмсэлдээ бүри ехэ амжалта туйлаха байһанаймнай бата найдабари мүн гэжэ гүнзэгыгөөр этигэн Эхэ орондоо бусахамнай.

Социалистическэ лагериин оронуудай энэ бата нягта нэгэдэлые, нягта барисаае хэтэ мүнхэдэнь мандуулхын түлөө бүхы шадалаараа оролдохобди.

Тон халуунаар, үнэн зүрхэнһөө угтаһанайнь, бидэнэртэй хөөрэлдэһэнэйнь түлөө Коммунистическэ парти болон Советскэ Правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэ, бүхы советскэ арадта халуун баяр баясхалан хүргэнэбди.

Непалай хаан хатаншаяа СССР-тэ айлшалжа байна

Непалай хаан Махендра Бир Бикрам Шах Дева, хатаниинь Ратна Раджия Лакшми Деви Шах, тэдэнтэй суг ябалсаһан хүнүүд июниин 7-до Бүхэсоюзна хүдөө ажахын, промышленна выставкэнүүдые орожо хараа. СССР-эй Хүдөө ажахын министр В. В. Мацкевич хүндэтэ айлшадые угтаһан байна.

Выставкын главна павильониие айлшад түрүүлэн хараба. Тиигээд тэдэнэр СССР-эй Шэнжэлхы ухаанай академиин, «Машина бүтээлгэ» болон бусад павильонуудые хараһан байна. Выставкые хаража дүүргэхынь урда тээ һайн үүлтэрэй үнеэд, хонид, хатарша морид айлшадта харуулагдаһан байна.

Хүндэтэ айлшадай дэбтэр дээрэ Непалай хаан иигэжэ бэшээ:

«Энэ выставкые хараһандаа би ехээр баясанаб. Сагайнгаа дутамаг байһан дээрэһээ выставкые бүри һайнаар хаража үрдеэгүй байһандаа гэмшэнэб. Хани халуунаар угталга эмхидхэһэнэйтнай түлөө баясхалан хүргэнэб».

Дурасхаал болгон ВСХВ-гэй алтан медальнууд, выставкэ дээрэхи юумын зурагуудтай альбомууд айлшадта бэлэг болгон барюулагдаа.

Июниин 7-до Непалай хаан хатантаяа Советскэ Союз соогуур аяншалхаяа гараһан байна. Тэдэнэр «ИЛ-14» самолёдто һуугаад Украинын ниислэл хото Киев орохоёо ниидэн гараба.

КИЕВ, июниин 9. (ТАСС). Непалай хаан хатантаяа, тэдэнтэй суг ябалсаһан хүнүүд Украинын ниислэл хото Киевтэ июниин 7-до ерээ.

Хүндэтэ айлшад июниин 8-да Украинска ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. С. Коротченкодо айлшаар ошоо. Советскэ Армиин сэрэгшэдэй хэтэ мүнхын алдар солын паркда удаань хүндэтэ айлшад ошоһон байна. Днепрын үндэр эрье дээрэ гранит шулуугаар баригдаһан томо обелиск байдаг юм. Тэрэнэй хажууда хүдөөлүүлэгдэһэн танигдаагүй солдадай хүүр дээрэ мүнхэ зула носожо байдаг. Танигдаагүй солдадай хүүр дээрэ Непалай хаан хатантаяа венок табяа.

Айлшад город соогуур аяншалжа, тэндэхи түүхэтэ памятнигуудые, үзэсхэлэн һайхан юумэнүүдые хараһан байна.

Украинска ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. С. Коротченко үдэшэлэн сайлалга хэжэ, Непалай хаании, тэрэнэй хатаниие хүндэлөө.

Сайлалгын һүүлээр Непалай хаан хатантаяа Киево-Святошинска районой «Родина» гэжэ хүдөө ажахын артельдэ ошоо. Үдэшэнь Киевтэхи Т. Г. Шевченкын нэрэмжэтэ гүрэнэй оперо, баледэй театрта орожо, Украинын композитор М. Скорульскиин зохёоһон «Ой тайгын дуун» гэжэ шэнэ баледые хараа. Театрта орогшод хүндэтэ айлшадые хани ёһоор амаршалһан байна.

КИЕВ, июниин 9. (ТАСС). Непалай хаан хатантаяа, тэдэнтэй суг ябалсаһан хүнүүд мүнөөдэр Киевһээ мордоо. Украинска ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. С. Коротченко, Украинска ССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшонор М. С. Гречуха, Н. М. Гуреев, И. С. Сенин, Киевскэ сэрэгэй округые командалагша Советскэ Союзай Маршал В. И Чуйков болон бусад айлшадые мордохуулаа.

БКП-ГЭЙ VII СЪЕЗДДЭ ОШОҺОН КПСС-ЭЙ ДЕЛЕГАЦИ СОФИҺАА МОРДОБО

СОФИ, июниин 9. (ТАСС). Болгариин коммунистическэ партиин VII съездын хүдэлмэридэ хабаадалсахаяа КПСС-эй ЦК-гэй Нэгэдэхи секретарь Н. С. Хрущев түрүүтэйгээр ошоһон КПСС-эй делегаци нютагаа бусахаяа Софиһаа энэ үглөөгүүр «ТУ-104» самолёдто һуужа гараба. БКП-гэй ЦК-гэй политбюрогой гэшүүд Боян Былгаранов, Димитр Ганев, Райко Дамянов, Тодор Живков, Иван Михайлов, Енчо Стайков, Борис Тасков, Георгий Цанков, Вылко Червенков, Антон Югов, Болгариин партийна, гүрэнэй, ниитын бусад ажал-ябуулагшад, БКП-гэй VII съездэ ерэһэн ахадүү коммунистическэ, хүдэлмэришэнэй партинуудай делегацинуудые толгойлогшонор, гэшүүд ахадүү КПСС-эй түлөөлэгшэдые аэродром дээрэһээ мордохуулаа.

Нүхэд Н. С. Хрущев, З. Т. Сердюк, Л. Н. Ефремов, Ю. В. Андропов Болгариин парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэй, мордохуулхаяа ерэлсэһэн бусад хүнүүдтэй ябахынхяа хани ёһоор гараа барилсаа. Болгариин пионернүүд Н. С. Хрущевто, КПСС-эй делегациин гэшүүдтэ сэсэгүүдые барюулаа.

Академик А. Н. Туполев түрүүтэйгээр Болгарида айлшалжа байһан советско-болгарска хани барисаанай бүлгэмэй делегаци КПСС-эй делегацитай хамта Москва бусахаяа гаралсаһан байна.

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин делегаци Москвада бусажа ерэбэ

Болгариин коммунистическэ партиин VII съездын хүдэлмэридэ хабаадалсаһан Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин делегациие толгойлогшо КПСС-гэй ЦК-эй Президиумэй гэшүүн, КПСС-эй Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь нүхэр Н. С. Хрущев, делегациин гэшүүд: Молдавиин КП-гэй ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр З. Т. Сердюк, КПСС-эй ЦК-гэй гэшүүн, КПСС-эй Курска обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр Л. Н. Ефремов, КПСС-эй ЦК-гэй Таһагые даагша нүхэр Ю. В. Андропов «ТУ-104» самолёдто һуугаад, Софиһаа энэ оной июниин 9-дэ Москвада бусажа ерэбэ.

Нүхэд А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, К. Е. Ворошилов, Н. Г. Игнатов, А. И. Кириченко, Ф. Р. Козлов, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. А. Мухитдинов, Е. А. Фурцева, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор А. Ф. Засядько, И. И. Кузьмин, Д. Ф. Устинов, КПСС-эй ЦК-гэй гэшүүд, СССР-эй Министрнүүд, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Гүрэнэй комитедүүдэй түрүүлэгшэнэр, КПСС-эй ЦК-гэй таһагуудые даагшанар, партийна, гүрэнэй бусад хүдэлмэрилэгшэд Внуковска аэродром дээрэ делегациие угтаа.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. Е. ВОРОШИЛОВ Афганистан ошохонь

Афганистанай дээдэ зэргэтэ хаан Мухаммед Захир шах 1957 оной зун Советскэ Союзда айлшалхадаа, Афганистан ошожо хани ёһоор айлшалхыень СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. Е. Ворошиловые уриһан юм. Энэ уряалынь хүлеэн абтаһан байгаа.

К. Е. Ворошиловай аяншалха саг тухай асуудалаар һаяхан Москвада, Кабулда хөөрэлдөөн болоо.

Энэ оной октябриин түрүүшын хахадта К. Е. Ворошилов Афганистан хани ёһоор ошожо айлшалха гэжэ хэлсэгдэһэн байна.

К. Е. Ворошиловай Афганистан ороходонь, СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдые эрхилхэ комиссиин түрүүлэгшэ Н. А. Мухитдинов суг ошолсохо байна.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

Уялгануудаа бэелүүлхын түлөө

Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд ниитынгээ ажахые улам хүгжөөхэ зорилго урдаа табин, 1958 ондо дээшэлүүлэгдэһэн социалистическэ уялгануудые абанхай. Жэшээнь, тэдэнэр мүнөө жэл үнеэн бүхэнһөө 1400 литр һү һааха, 4200 центнер мяха абаха, хонин бүхэнһөө 3,2 килограмм нооһо хайшалжа, хамта 597 центнер, ехэнхидээ нарин ба нарибтар нооһо абаха байна. Тиигэжэ 1958 ондо артелиингээ олзо доход 5.900.000 түхэриг хүргэхэ зорилготой.

Энэ уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхэ арга боломжо тус колхоздо яһала бии. Гэбэшье, энэнь зүндөө дүүргэгдэхэ бэшэ, харин бүхы колхознигуудай үнэн сэхэ, оролдосотой, шадамар ажалһаа дулдыдаха байна бшуу.

Ажал хүдэлмэриие амжалтатайгаар ябуулхын тулада колхознигуудай зориг хэшээлыень бадаруулха, тэдэниие үнэн сэхэ ажалайнь түлөө саг дарыдань һайнаар урмашуулха, тэдэнэй хоорондо дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөе зүбөөр хүтэлбэрилхэ гээшэ тон ехэ удхашанартай байһаниинь элитэ. Энээн дээрэһээ тус колхозой партийна эхин организаци (секретаринь С. Санжиев) энэ шухала хүдэлмэриие онсо анхаралдаа абадаг байна. Партийна организациин үүсхэлээр һүүлшын жэлнүүдтэ колхознигуудаа ажал хүдэлмэридэнь зоригжуулжа, үндэр бүтээсэтэй, һайн шанартайгаар ажаллуулхын тула олон хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдээ. Тус колхоз нёдондо жэлһээ хойшо колхознигуудайнгаа ажалта үдэрнүүдтэ һара бүри мүнгэн аванс үгэдэг болоо. Һарын һүүлээр ажалта үдэр бүхэндэ 5—5 түхэриг мүнгэн аванс үгтэнэ.

— Һара бүри ажалта үдэр бүхэндөө 5—5 түхэриг мүнгэн аванс абанабди. Энээнһээ урда МТС-тэ хүдэлмэрилжэ байхадаашье салингаа иимэ саг соонь абадаггүй байгаабди. Мүнөө механизаторнууднай ганса тракторна хүдэлмэреэ хараад байнагүй, харин сүлөөтэй сагтаа колхозойнгоо бусад элдэб хүдэлмэри хэжэ, нэмэлтэ ажалта үдэрнүүдые олоор олохоёо оролдоно,—гэжэ тус колхозой тракторно-таряан ажалай бригадын бригадир Ц. Цыремпилов хөөрэнэ.

Мүнөө эндэ колхознигууд ажалта үдэрнүүдые олоор олохоёо гансал оролдоно бэшэ, харин һү һааха, мяха, нооһо абаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэхэеэ эрид шангаар тэмсэдэг болоо. Юундэб гэхэдэ, колхознигууд даалгабариһаа үлүүлэн һү һаагаад, мяха, нооһо абаад байбал, нэмэлтэ түлбэри ехээр абадаг болонхой. Жэшээлбэл, 1957 ондо тус колхоз нэмэлтэ түлбэридэ ганса мүнгөөр 152 мянган түхэриг гаргашалаа. Тиихэдэ мүнөө жэлэй түрүүшын кварталда 26 мянган түхэриг үгтөө.

— Колхознигуудтаа һара бүри аванс үгэхэ, тэдэнээ үнэн сэхэ, оролдосотой ажалайнь түлөө һайнаар урмашуулхадамнай, ажал хүдэлмэри һаадгүйгөөр бүтэнэ, колхознигуудай ажалайнь эдэбхи, бүтээсэ бүри дээшэлнэ. Хэрбээ 1956 ондо хүдэлмэриин наһанай колхозник жэлдээ дунда зэргээр 396 ажалта үдэр олоһон байбал, харин 1957 ондо һара бүри мүнгэн аванс үгэдэг, даалгабаряа үлүүлэн дүүргэдэг хүнүүдые һайнаар урмашуулдаг болоходомнай дунда зэргээр 497 ажалта үдэр болоһон байна,—гэжэ партийна организациин секретарь нүхэр С. Санжиев хэлэнэ.

Малшадай абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ партийна организаци саг үргэлжэ бодото туһаламжа үзүүлнэ. Гүүртэ, отаранууд дээрэ хүдэлмэрилжэ байһан колхознигуудай байра байдалые һайжаруулха, тэрэнэй культурна эрилтые хангаха талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. Фермэ, бригадануудай дэргэдэ культбазанууд, улаан булангууд эмхидхэгдээ. Тэндэнь хүнэй культурнаар сагаа үнгэргэхэ бүхы арга боломжо бии. Тус колхозой 3 комплексно бригадануудай, хоёр ОТФ-гэй дэргэдэ партийна группанууд байгуулагдажа, малшадай дунда дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөе хүтэлбэрилнэ, тэдэнэй үдэр бүриин ажалай дүн гаргажа, үрэ дүнгэй самбарта бэшэнэ, «Дайшалхы хуудаһа», «Молни» гаргана.

Малшадай ажалай һара бүриин дүн гаргалгада партийна организаци онсо анхарал хандуулна. Һарын дүнгэй гарахалаар бригада, фермэнүүдэй үйлэдбэриин зүблөөнүүд үнгэргэгдэжэ, хүдэлмэридөө бии байгаа амжалтануудые тэмдэглэдэг, дутуу дундануудаа элирүүлжэ, тэдэнээ зайсуулха хэмжээ хараалан баталдаг юм. Иимэ зүблөөнүүдые партбюрогой гэшүүд үнгэргэнэ. Һүүлээрнь «Малшадай үдэр» үнгэргэгдэжэ, түрүү фермэ, гүүртэ, отарануудта колхозой правлениин болон партийна организациин дамжуулгын Улаан туг, улаан вымпел, шан барюулагдадаг, һарын туршада малшадай хэһэн хүдэлмэри үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдэдэг байна. Энээнтэй сасуу социалистическэ мүрысөөнэй бюллетень, барламал газетэ гаргагдана. Тэрэшэлэн залихай, залхуу хүнүүдые шоо үзэһэн «Крокодил Баянголоор ябана» гэһэн газетэ гарана.

Мүнөө жэлэй малай үбэлжэлгэ бэрхэшээлтэй байдалда үнгэргэгдөө. Үнгэрэгшэ зун ган гасуур боложо, малай тэжээл тон багаар бэлдэгдэһэн байгаа. Гэбэшье, Карл Марксынхид ниитынгээ ажахыда үнэн сэдьхэлээ табижа, ямаршье бэрхэшээлһээ тунхарингүй, эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллаһанайнгаа ашаар адуу малаа арьбан далантайгаар ондо оруулжа, мүнөө абаһан уялгануудаа муу бэшээр дүүргэжэ байнхай. Тус колхоз үнгэрэгшэ 5 һарын туршада һү һаалгаяа нёдондо жэлэй энэ үеынхидэ оробол 64 процентээр дээшэлүүлээ. 100 эхэ хонин бүхэнһөө 93 үбэл-хабарай хурьгадые абажа түлжүүлээд, хонидоо ноябрь, декабрь һарануудта хурьгалуулхаар ороондо оруулхаяа байна.

О. Раднаев, манай корр.

ЗАКАМЕНАЙ АЙМАГТА

ШЕФҮҮДЭЙ ТУҺАЛАМЖА

Цакир тосхоной болон Городок городой предприятинууд, эмхи зургаанууд аймагай колхозуудые шефтээ абаад, зохихо туһаламжа үзүүлжэ захалаа. «Байгал» колхозые шефтээ абаһан Городок городой АТК тус колхозой эбдэрһэн нэгэ ашаанай машиные өөһэдтөө абаад, орондонь бүтэн машина үгөө. Мүн тэрэ колхозой 6 тонно үрэһэ зөөлсэжэ үгэбэ.

ҺУРАГШАД ФЕРМЭНҮҮД ДЭЭРЭ.

Санагын дунда һургуулиин һурагшад хүршэ «Коммунизм» колхозой фермэнүүдтэ ошожо, ходоодоо туһална. Һаяхан 5—9 классуудай һурагшад Сарлан, Баруун-бэе гэжэ газарнуудта оршодог фермэнүүдтэ ошожо, малайнь байрануудай наг шэбхэ сэбэрлэһэн, түлеэ залһынь бэлдэлсэһэн байна.

КОЛХОЗОЙ ДАРХАН

Содбо Раднаев Улан-Үдэдэ хүдэлжэ байһанаа нёдондо намар түрэл «Байгал» колхоздоо бусажа ерээ һэн. Нютагаа ерэн сасуу колхозойнгоо ажалда хабаадалсажа захалһан юм. Уданшьегүй тэрэ колхозойнгоо түмэршэ дархан болгогдобо.

Мүнөө энэ дарханай хэжэ шадахагүй юумэн үгы шахуу. Машинынгаа эбдэрһэн частьнуудые дары сагтань заһажа, шэнэлжэ, тарилгын хүдэлмэриие түргэдхэлсэһэн байна.

Ф. Цыденжапов.

„БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭНДЭ" БЭШЭҺЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

Хүүргэ заһагдаа

Манай газетын майн 10-най номерто толилогдоошо «Хүүргэеэ заһыт, коммунизмайхид» гэһэн статьягаар хэмжээ абтаба. Үльдэргэ гол дээгүүр табяатай 40 метр ута хүүргэ заһагдаа. Мүн Үдэ голой 150 метр утатай хүүргын 70 метртэнь «Победа» колхозой гэшүүд заһабари хэжэ, май һарын эхеэр хоюулан дээгүүрнь зон ябадаг болобо гэжэ Яруунын аймгүйсэдкомой харгын таһагые даагша нүхэр Егодуров редакцида мэдүүлээ.

Хонидойнгоо нооһо гээнгүй, саг соонь хайшалжа абая

Хонин һүрэгөөр олон Ториин аймагай «Улаан Бургалтай» колхозой суута хонишон Долгор Замбалаева энэ жэлдэ ехэхэн уялгануудые абаһан юм. Тэрэнэй харууһалдаг хонид тобир тарганаар ондо ороһон байжа, мүнөө томо шэрхи бэетэй хурьгадые түрэнэ. Үнгэрһэн 5 һара соо Долгор Замбалаева 290 хониһоо 302 хурьга абаад, һайнаар түлжүүлжэ байна. Хурьгалһан хонид дахинаа искусственнаар үрэжүүлэгдээ. Тиигэжэ энэ хонишон абаһан уялгаяа бэелүүлнэ. Долгор Замбалаева 100 эхэ хонин бүриһөө 140-һөө үсөөн бэшэ хурьга абаха, эхэ хонин бүриһөө 3,8 килограмм нооһо хайшалха гэһэн уялгаяа хэрэг дээрэнь дүүргэхээр шиидээд, эдэ үдэрнүүдтэ эршэмтэйгээр ажаллажа байна.

Зураг дээрэ: хонишон Д. Замбалаева хонидоо адуулжа ябана.

С. Будаевай фототекст.

Түрүүшын үдэртэ

Закаменай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойхид хонидой нооһо хайшалжа эхилээ. Бордошо гэжэ газарта нүхэр Эрхеевэй даадаг отарын нооһо хайшалагшад 570 хони хайшалаа. Тэндэ нооһо хайшалдаг агрегадта хамта 34 хүн хүдэлнэ. Хонин бүриһөө дунда зэргээр 2—2,3 килограмм нооһон хайшалагдана. Нооһо хайшалагшадай дундаһаа нүхэд Ганжурова, Нохорова шалгарна. Тэдэ хоёр халаан соогоо 50-яад хони хайшалдаг байна.

Колхоздо хамтадаа 3223 томо хонин, 1200 толгой түлгэнүүд хайшалагдаха юм. Тус колхозойхид нооһо хайшалалгаяа 3—4 хоногһоо дүүргэхэнь.

Ш. Бакшеев.

2 миллион түхэригэй олзо абтахань

XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозойхид үнихэнэй һайса бэлэдхэл хээд, хонидоо түүбэрилэн хайшалжа эхилһээр хэды хонобо.

Нооһо шэрэлгэдэ 3 автомашина табигдаба. Мүнөө 1300 хонин хайшалагдаад байна. Нооһо хайшалагшадаар дуршэлтэй колхознигууд, долоон жэлэй һургуулиин һурагшад хүдэлнэ. Түрүүшын үдэрһөө эхилжэ Ц. Буянтуева, Г. Санжиева, З. Дылгырова, һурагша Д. Тубчинова болон бусад эрхим ажалаараа шалгарна. Хонин бүриһөө дунда зэргээр 2800—3200 грамм нарин, нарибтар нооһон хайшалагдаа. Бүхы дээрээ колхозой хонишод 504 килограмм нооһо хайшалжа, 2 миллион түхэригэй олзо абахаар хараална.

Нооһо хайшалха үедэ отарын ахалагша хонишон байлсаад, илгагдаһан нооһо гүрэнэй пунктда тушаана.

Эдэ үдэрнүүдтэ 80 центнер нооһон гүрэндэ тушаагдаба.

П. Халтанов.

Сэлэнгэ.

Нооһон ехээр абтана

МУХАРШЭБЭР. (**Телефоноор абтаба**). Аймагай «Үнэн» колхозойхид энэ жэлдэ хонидоо тобир тарганаар үбэлжүүлээд, шанар һайнтай нооһо элбэгээр хайшалха гэжэ шиидэһэн юм. Энэ колхоз нёдондо нооһо тушаалгаһаа 800 мянган түхэриг олзо доход оруулһан һаа, энэ жэлдэ 1 миллион түхэриг олзо оруулхаар хараална.

Һаяхан колхозой эрхим хонишон Бадма-Цырен Жанаевай отарын хонид хайшалагдажа эхилбэ. Хонин бүриһөө 4 килограмм нооһон хайшалагдажа, нүхэр Жанаев абаһан уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ байна. Энэ нүхэр нёдондо отарынгаа хонин бүриһөө 3 килограмм 800 грамм нооһо хайшалһан байгаа.

Л. Гомбоев, «Вперед» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

АЖАЛШАДТА КИНО ХАРУУЛГА ҺАЙЖАРУУЛАГДАБА

Заиграйн аймгүйсэдкомой культурын таһаг клуб, библиотекэһээ гадна, кино харуулдаг 48 установкотой юм.

Һүүлэй хэдэн жэлэй турша соо заиграйнхид кино харуулгаар социалистическэ мүрысөө үүсхэжэ, түрүүшүүлэй зэргэдэ оронхой. 1953 ондо 266 мянган хүндэ кино харуулагдаһан, тиигэжэ хахад миллион түхэриг олзо оруулагдаһан аад, 1957 ондо миллион хүндэ харуулагдаһан, миллион хахадһаа үлүү түхэриг олзо оруулагдаһан байна.

Эрхим хүдэлмэрилэгшэдэй тоодо нүхэд Афанасьев, Киселев, Манзуров, Рогачев, Бойков, Патинцев болон бусад хэдэн нүхэдые оруулжа болоно. Тэдэнэр түсэбөө холо үлүүлэн дүүргэдэг.

Һарын һүүлдэ киногой хүдэлмэрилэгшэдэй суглаан боложо, мүрысөөнэй дүнгүүд гаргагдаад, түрүүшүүл шагнагдана.

Кинофильмнүүдые арад зоной дунда һайнаар нэбтэрүүлхын тула конференци, кинофестиваль, кино-эстафетэ гэхэ мэтэ үнгэргэгдэнэ.

Таба һарын туршада Онохой тосхондо 330 һууритай шэнэ кинотеатр баригдаба. Культурын таһагайхидай хамтын байра түхеэрэгдэнхэй.

Мүнөө жэлдэ энэ таһагай хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай брошюра хэблэгдэн гаргагдаха юм.

Н. Рыжков.

Шэнэ номууд

СССР-эй географическа бүлгэмэй Бурят-Монголдохи филиал болон Бурят-Монголой номой хэблэл «Хизаар ороноо шэнжэлгын суглуулбари» гэжэ номой хоёрдохи дэбтэрые хэблэн гаргаба.

Энэ ном дотор Р. Шнипер... «БМАССР-тэ хүнгэн промышленностиие нээхэ арга боломжо», Б. Башкуевай «Галуута-Ноурай ха... дануудай хоорондын хонхор жалга газарай геоморфологи тушаа», М. Лавовай «Кабанскын аймагай булганай ажахые эмхидхэлгын дүй дүршэл» гэһэн, мүн манай республикын хизаар ороной баялиг, экономико тухай статьянууд гараа.

БМАССР-эй Гэгээрэлэй министерство Н. Краснопевцев, С. Хамаганов гэгшэдэй бэшэһэн «**БМАССР-эй хүдөөгэй дунда һургуулинуудай эрхэ байдалда хүдөө ажахын үндэһэн шэглэл**» гэһэн, багшанарта методическа туһаламжа үгэһэн, үрэ... мал тухай номой түрүүшын бүлэгые хэблүүлбэ.

«**Депутадай хүдэлмэриин дүй дүршэлһөө**» гэһэн ажалшадай депутадуудай Улан-Удын Городой Соведэй үнинэй депутат Я. И. Русаковой брошюра хэблэгдээ.

Москвада болохо Бурят-Монголой искусство болон уран зохёолой декадада зорюулагдаһан Гунгаа Чимитовэй «**Түгнын үргэн талада**», Цырен-Базар Бадмаевай «**Үндэр уула**» гэһэн шүлэгүүдэй суглуулбаринууд хэблэгдэн гараба.

С. Барер.

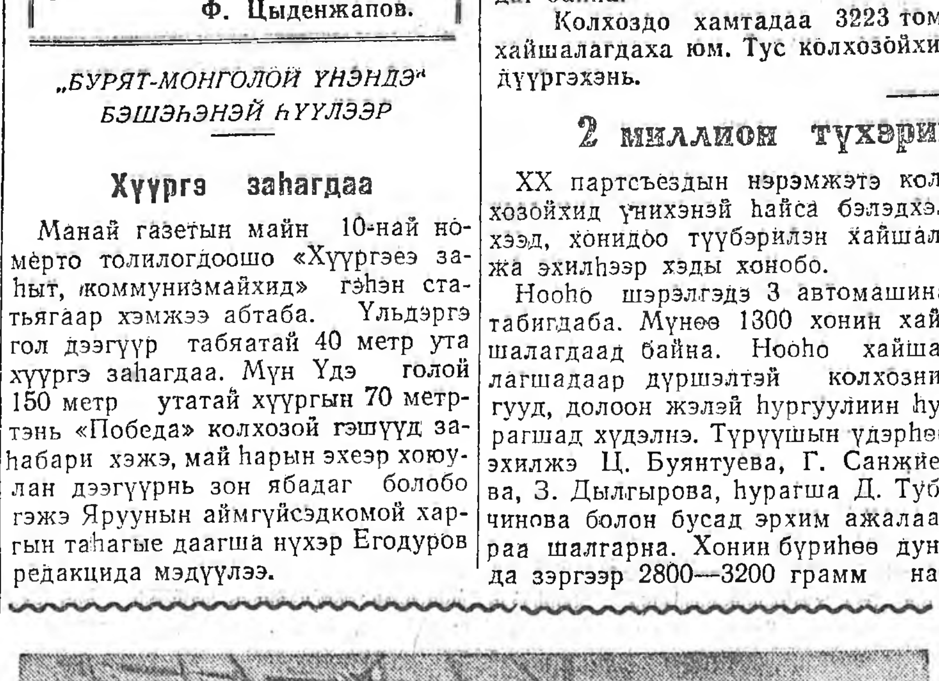

Зураг дээрэ: Бурят-Монголой АССР-һээ ВСХВ-дэ хабаадагшад «РТС» павильоной талмай дээрэ табяатай байһан шэнэ машинануудые хаража байна.

ВСХВ ДЭЭРЭ

4. Адуу малай ашаг шэмэ дээшэлнэ

«Һү, мяха, тоһоной хүн бүхэндэ хүртэсөөр США-е хүсэхын тула эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 67 центнер мяха (амидыгаар шэгнэхэдэ), **141 центнер һү абаха** хэрэгтэй» гэһэн уряа лозунг «Мал ажал» павильондо орохоодо томоор аржын харагдана. Манай орон дотор 1913 ондо 7,9 миллион тонно мяха, 29,4 миллион тонно һүн абтаһан байгаа һаа, 1957 ондо—11,5 миллион тонно мяхан, 54,7 миллион тонно һүн абтаһан байна. Үнгэрһэн жэлдэ манай орон дотор абтаһан бүхы сагаан, шара тоһоной хэмжээн США-да абтаһанда оробол ехэ байгаа. Мүн «**һү абалгаараа США-е 1958 ондо хүсэхэбди**» гэһэн найдамтай үгэнүүдые тэндэ уншажа болохо.

Нёдондо жэлдэ үнеэдэй һү шэмые дээшэлүүлхын түлөө тэмсэжэ, олон областьнууд яһала һайн үрэ дүнгүүдые туйлаа. Жэл соо үнеэн бүриһөө хоёр мянган килограммһаа дээшэ һү һааһан союзна республикануудай тоодо: Молдавска ССР—2443, Эстонско ССР—2334, Латвийска ССР—2168, Украинска ССР—2151, РСФСР—2008 килограмм. Хэрбээ эдлүүриин газарай 100 гектар дээрэ абаад хараа юм һаа, Латвийска ССР—444 центнер, Эстонско ССР—373 центнер һү абажа, социалистическэ мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана. Мүн эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ мяха абалгаар Украинска ССР (63 центнер), **Молдавска ССР** (63 центнер) түрүүлжэ ябана. Эдэ республиканууд һү һаалгаар США-е холо ахижа гараад, мяха абалгаар хүсэхэеэ байна.

Орон доторнай 60 ондо ондоо үүлтэрэй эбэртэ бодо мал тоологдоно. Тэрэнэй олонхинь, эгээн ехэ ашаг шэмэ үгэдэгынь выставкын «Бодо мал» гэһэн павильон соо харуулагдана.

Нёдондо 12516 килограмм һү үгэһэн костромской үүлтэрэй «Красивая» гэжэ үнеэн уяатай байна. Энэ үнеэн сүүдхэдээ 52 килограмм хүрэтэр һү үгэһэн байна бшуу. Тиихэдэ һүнэйнь тоһолиг 3,8 процент болоно.

Жэлдээ 5—6 мянган килограмм һү үгэдэг симментал, швицка үүлтэрэй үнеэд тэндэ бии. Мүн хара эреэн үүлтэрэй, сүүдхэдээ 41—46 килограмм һү үгэдэг хэдэн үнеэд эдеэлжэ харагдана. Эхэ оронойманай хойто захаар тараһан холмогор үүлтэрэй үнеэд мүн лэ жэлдээ 5—8 мянган килограмм һү үгэдэг.

Үнеэдэй һү шэмые дээшэлүүлхэ талаар хараата ехэ амжалта туйлаһан Костромской областиин «Карабаево» совхозой дүй дүршэл выставкэ дээрэ үргэнөөр харуулагдана. Энэ совхозойхид һү шэмэ ехэтэй малтай болохын тула племенной хүдэлмэриие наринаар ябуулдаг. Али үнеэе ямар бухын үреэр үрэжүүлхэб гэжэ тодорхойлдог. Тиихэдээ үнеэнэй жэлдээ хэды шэнээн һү үгэдэгынь, һүнэйнь тоһолигые хараада абадаг. Мүн бухын ямар эхэ, эсэгэһээ түрэһыень, шэгнүүрынь харалсадаг. Юуб гэхэдэ үнеэдэй ехэ, бага һү гарадагынь, һүнэй тоһолиг угаараа дамжадаг байна бшуу.

Тиигээд тугалай эхэһээнь түрэхэлөөр тэрэниие зүбөөр үсхэбэрилгэдэ үлөөгдэхэ, үлөөгдэхэгүйень харалсажа тэжээдэг байха юм. Удаань шэнэ, гунжан үнеэнэй тугаллаха, тэрэниие зүбөөр эдеэлүүлэн һааха асуудалда шухала анхарал табигдадаг. Тиигэжэ жэлһээ жэл бүри фермэ дээрээ эгээн ехэ һү үгэдэг, ехэ тоһолиг һүтэй үнеэдые үсхэбэрилгэдэ үлөөдэг заншалтай. Эдэ бүгэдын ашаар тус совхоз малайнгаа үүлтэрые, шанарые һайжаруулжа шадаа. Энэ совхозойхид 500 гаран үнеэдэйнгээ тус бүриһөө жэлдээ 5 мянга гаран литр һү һаадаг болонхой. Һүнэйнь тоһолиг дунда зэргээр 3,86 процент болоһон байна. Совхозой түрүү бригада (бригадирнь нүхэр Ц. С. Баркова) 78 үнеэдэй тус бүриһөө 6018 килограмм һү һааһан байна. «Гита» гэжэ үнеэнһээ 3,9 процент тоһолигтой 13431 килограмм һүн һаагдаһан байха юм.

Совхозой малшад тугалнуудые эдеэлүүлхэ хэрэгтэ анхарал ехээр табидаг. Тугалай жэлтэй болоторынь 4 центнер һү, 12 центнер машиндагдаһан һү, 9,8 центнер үбһэ, 2,7 центнер шэмэтэ тэжээл, 5,5 центнер таряа талханай зүйл, 10 центнер ногоон тэжээл эдюулдэг. Иигэжэ эдеэлүүлхэдэнь бүхы тугалынь тус бүридөө дунда зэргээр сүүдхэдээ 831 граммаар шэгнүүрээ нэмээһэн байна.

Жэлдээ үнеэн бүриһөө 5 мянга гаран литр һү һаадаг Московско областиин, Раменска районой «Путь к коммунизму» колхозой хүдэлмэри харуулагданхай. Энэ колхоз үнеэдээ хүсэд һайнаар эдеэлүүлхые оролдодог. Үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүридэ сүүдхэдээ үбһэ 7 килограмм, кукурузын силос—20, хартаабха—15, свёкло—8, хуурай жом—1,5 килограмм үгэдэг. Гадна һаагдаһан һүнэй килограмм бүридэ 250 грамм концентрированнэ тэжээл эдюулдэг. Үнеэдтэ загаһанай гурил, дабһан үгтэдэг.

Зунай сагта үнеэдые ногоон тэжээлээр, бэлшээрээр хүсэд хангадаг. Энэ үедэ үнеэд бэлшээридэ ябахадаа 40 килограмм ногоо эдидэг, лагерьта оруулжа, 20—20 килограмм нэмэлтэ ногоон тэжээл, һаагдаһан килограмм һүндэ 200—250 грамм таряа талханай зүйл үгтэдэг. Мүн минеральна тэжээл (мел, дабһан, загаһанай гурил) эдюулэгдэдэг байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ үбэлдөө үнеэдээ сэбэр агаарта гаргажа, 1,5—2 часай туршада ябуулдаг. Тиихэдэнь үнеэдэй бэе бэхижэдэг, хотонь һайнаар эдеэ буйлуулдаг байха юм. Үнеэд эдеэмэр болодог.

Зунай сагта үнеэд байрада оруулагдадаггүй, лагерьта байжа, түхэреэн сүүдхэ соо адуулагдадаг, нэмэлтэ ногоон тэжээл эдидэг, үнеэдһээ хараа байса ехэ һүн гарадаг байна. Үдэртөө үнеэдынь бэлшээри дээрээ һаагдадаг байха юм. Зундаа үнеэдые үбэлэй байрада барихада 10 процент һүн бага һаагдадаг гэжэ тэндэ мэдэгдээ.

Гадна, һаалишад үбэлдөө, зундаа үнеэдээ сэбэрээр байлгахые оролдодог. Зунай сагта үнеэдэй уһан дээрэ тиирэжэ байхада угаадаг заншалтай. Иигэжэ угаагдажа байһан үнеэдһээ арбаад процент ехэ һүн гарадаг гэжэ тодорхойлогдоо. Тиихэдээ үдын наранай эгээн халуунда һая эдеэлһэн гү, али халуудатараа гүйһэн үнеэдые уһан соо оруулаад, угаажа болохогүй гэжэ тэндэхи малшадай дүй дүршэл харуулба.

Үнеэдэйнгээ һү шэмые дээшэлүүлжэ байһан жэшээнүүд выставкын павильон бүхэндэ орохоодо харуулагдана. «Бурят-Монголой АССР» гэһэн павильон соо Тарбагатайн аймагай Калининай нэрэмжэтэ, Кударын аймагай «Путь к коммунизму» колхозой һаалишадай амжалтанууд, дүй дүршэл элишэлэгдэнэ.

Калининай нэрэмжэтэ колхоз 1953 ондо үнеэн бүриһөө 688 литр һү һаажа байгаа һаа, үнгэрһэн жэлдэ 2309 литр һаа[illegible] байна. Тиигэжэ 4 жэлэй туршада һү һаалгаяа гурбаһаа үлүү дахин дээшэлүүлээ. Тэрэнэйнгээ ашаар эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 96 центнер һү абаһан, республика доторoo дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ нэгэдэхи һуури эзэлээд, 1958 ондо ВСХВ-дэ хаба... даха эрхэ олоһон байна.

Ямар аргаар иимэ амжалта туйлаһан тухайгаа тус колхозой түрүү... лэгшэ нүхэр Болонев выставкэ ха... рагшадта һонирхолтойгоор хөөрэ... жэ үгэһэн байна.

— Эгээн түрүүн үнеэдээ хүс... һайн тэжээлээр хангахые оролд... нобди, —гээд түрүүлэгшэ хөөрөөг... эхилнэ.—Манай колхоз сабшалан... гаар бага юм. Тиимэһээ поли дээр... тэжээлэй ургамалнуудые тарих... хэрэгтэ гол анхарал табигдан... Һүүлэй жэлнүүдтэ зелёнко, куку... руза болон бусад ургамалнуу... ехээр тарigдажа, нёдондо нииты... гээ адуу малые бүдүүн, шэмэтэ т... жээлээр хангаад, колхознигууд... ажалта үдэртэ тэжээл хубаагда... һэн. Мүн ороохото ургамалнууд... ургаса дээшэлжэ, малда таб... талханай зүйл элбэгээр үгтэдэг б... лонхой.

Үбэлдөө үнеэн бүридэ сүүдхэд... үбһэ—5 килограмм, зелёнко—6, ... лоомо—4, силос—25 килограмм... эдюулһэн байна. Тэрэнһээ гадна... һаагдаһан литр һүн бүридэ ... грамм таряа талханай зүйл үгтэд...

— Кукурузын лэ силос эдюулд... болоһоор үнеэдһээ һү ехээр һа... гаабди,— гэжэ нүхэр Болонев онс... лон тэмдэглэбэ.

Малынь типовой һайн байра... хангагданхай, ажалша бэрхэ һа... лишад тэндэ хүдэлнэ. Һаалиш... Е. М. Казазаева үнеэн бүри... 2722 литр, К. М. Власова—2... литр һү һааһан байна.

1958 ондо энэ колхозойхид үнеэ... бүриһөө 2800 литрһээ доошо бэ... һү һаахын түлөө тэмсэжэ байна...

Б. ГЫЛЫКОВ.

Москва, 1958 оной май.

БМАССР-эй 35 жэлэй ойдо

Шахтернуудай город

...Хүл-Нуурай эрье тулатар дэлгээгдэһэн ...ин-Сагаан уулын хормой дээрэ ёдойхо ...шаг, шөбөйхо гэр харагдадаггүй байгаа. ...э дайда хэдэн арбаад жэлэй үнгэрөөд ...хада эдлэхэ баялигтай, эзэлхэ һууриншэ болохо юм гэжэ һанахань бэрхэтэй бэ...

...энэ нютагай арад зон эртэ урда сагта ...рай зүүн урдахи үргэн хормойтой ун... уулые «Баян-Сагаан» гэжэ дэмы нэр... бшуу. Тэрэ уула олон мянган жэлдэ ...уужам хормой доро һайхан ялагар ун... хара алта хагшатар эдеэшэтэрнь ха... даража һүүһэндаа тиимэ нэрэ ... ха гэжэ тухайлмаар. Баян-Сагаанай ...өйё үгаажа байһан тэрэ «Хүл-Нуур» ...луута-Нуур» гүүлһээр тэрэ нэрээ ...аршуулаа.

...алуута-Нуурые тойрожо, мүн нуурай ...а доро хэды ехэ нүүрһэнэй дараса ...энэ гээшэб! Тэрэнние дууһыень аба... хэрэглэхэдээ республикымнай про...мышленность олон зуун жэлдэ түлишөөр ...гагдаха байна бшуу. Энэ баялигые ...а түрүүн Бестужевтан элирүүлһэн юм. ...еэд, энэ баялиг социалистическэ хүг...жэлын табанжэлнүүд хүрэтэр. гадһаар ...гаргдэнгүй, газар доро хэбтэжэ байгаа ... Советскэ засагай жэлнүүдтэ Галуута...рай сухалтай дошхон долгин номгодо... үлгыдэн байһан өөмэй налуу эрьеэ ...жэн зөөлэхэн долгёоро эльбэн таа... болоо. Дэлхэйн дэлхэй болоһонһоо ...шо гэдэ, дулаасаагүй байһан тэрэ ...оной газар дайда мүнөө уридажа, ...ажа, уужам дэлюун сээжэдээ амисхал ...лба.

...Харыт! Энээхэн баруун добо һая бо... малай бэлшээриһээ ондоо ямаршье ...уригүй нюсэгэн тала байһан юм,— ...Сэлэнгын аймагай Сталинай нэрэм... колхозой луговод, 69 наһатай Цыбан...нов хөөрэнэ. Республикымнай тогто...оо хойшо энэ нютаг танигдахаар бэ...элоторөө хубилаа.

...үүһээ Наушка станци хүрэхөөр зо... ябаһан аянай яаруу поездын Загус...станцида ойртохо бүринь Гусиноозерск ... улам тобойн, агаарай зэрлэгээндэ ... набтар болон харагдана. Гушан та... жэлэй саада тээ энд шахтёрнуудай ... бии болохо юм гээ һаа, хэншье эти...үй байгаа. Тиихэ үедэ республикада... нүүрһэ хэрэглэхэ промышленностьшье ... байгаагүй. Загастай, Түхэм нюта...ид хүршэ город, хүдэр түшэгтэй бо...ндоо омогорхоно. Эндэхи залуушуул ...ийнь экран дээрэ хододоо кинокар... культурын ордоной сценэ дээрэ зу... концерт харана. Мүн городой хүдэл...шэдэй коллективүүд хүршэ колхо...за али болохо туһаламжа хүргэнэ.

...синоозерск һүүрин Эсэгэ ороноо хам...ын Агууехэ дайнай һүүлээрхи жэл... соо илангаяа ехээр ургаа. Тиигэжэ хүдэлмэришэдэй посёлок байһан Гусиноозерск мүнөө город болгогдожо, республика доторнай промышленна үшөө нэгэ шэнэ город бодобо. Эндэ олон дабхар шулуун гэрнүүдтэй кварталнууд һүүлэй жэлнүүдтэ бии болоно. Тиихэдэ Галуута-Нуурай шахтёрнууд хубидаа гэрнүүдые олоор барижа, шэнэ шэнэ гудамжанууд городто нэмэнэ.

Шахтёрнуудай городто шэнэ барилганууд таһалгаряагүй бодхоогдоно. 1958 оной январиин 1-нэй урда тээхэнэ шахтёрнууд Культурын ордонтой болоһэн байна. Тэрэнь 320 хүнэй һууритай харалгын залтай. Энэ ордон тон һайнаар тухеэрэгдэһэн, гоёор шэмэглэгдэһэн байха юм. Жэлэй эхинһээ хойшо эндэ олон байратай хоёр дабхар шулуун гэрнүүд баригдажа дүүргэгдээ, баригдажаншье байна. Шулуун барилгануудай хажуугаар модон дабхар гэрнүүд олоор бодхоогдоно. Городто тоһоной шэнэ завод һаяхан ашаглалгада оруулагдаа. Городто хоёрдохи дунда һургуулиин 3 дабхар шэнэ байшан баригдаад, һуралсалай шэнэ жэл хүрэтэр ашаглалгада оруулагдахаар бэлдэгдэжэ байнхай.

Эндэ городой ажалшадай ажаһуудалай эрилтэ хангаха комбинат бии болгогдохо байна. Мүнөө тэрэ комбинадай байшан баригдаихай. Тэндэнь парикмахерскэ, час заһадаг газар, ателье, гутал, хубсаһа заһаха, оёхо газар бии болгогдохо юм. Городто жэлдээ 2,5 мянган квадратна метр бетон шудхаха завод баригдахань. Энэ хадаа городой барилгада хэрэглэгдэхэ материал үгэхэ болоно.

Городой шэнжэ түхэл жэл ерэхэ бүри улам гоё болоно. Нюсэгэн тала байһан газарта бодоһон шахтёрнуудай город ойрын жэлнүүдтэ ногоон намаата модоор бүрхөөгдэхэнь. Арбан дүрбэн гектар талмайтай амаралтын парк бии болгогдоо. Тэндэ элдэб модод олоор һуулгагданхай. Мүнөө жэлдэ үшөө олон модон нэмэжэ таригдаа. Мүн ногоон зүлгэтэй талмай бии болгогдохо юм. Үндэ, эдихэ юумэ наймаалха киоск гэхэ мэтэнүүд парк дотор баригдажа, түхеэрэгдэжэ байна. Парк электрын галаар гэрэлтүүлэгдэхэнь. Культурын ордоной дэргэдэ хоёр сквер энэ жэлдэ бии болгогдоо. Сквер дотор уляангир, акаци болон бусад олон модод һуулгагдаһан байна. Городой залуушуул стадионтой болохын тулада ехэ хүдэлмэри хэнэ. Стадион дээрэнь футболой, волейболой, баскетболой талмайнууд түхеэрэгдэхэ юм.

Гусиноозерск городой ургахатай, арад зонойнь олошорхотой хамта тэдэнние хангаха һуралсалай, культурно-гэгээрэлэй, эмнэлгын, худалдаа наймаанай газарнууд олон болоо. Мүнөө шахтёрнуудай городто 4 һургуули, 2 больница, эхэнэрнүүдэй нарайлалгын гэр, Культурын ордон, кинотеатр, 3 столово, арбаад магазин, хэдэн ларек, киоск, почто, радиоузел, электростанци, хүүгэдэй 2 сад, 1 ясли, бани болон бусад хүдэлмэрилнэ.

Галуута-Нуурай шулуу нүүрһэнэй уурхайн горнягуудай город иигэжэ ургана.

Мүнөө шахтын хүдэлмэришэд шулуу нүүрһэ малтан абалгые улам дээшэлүүлэн, республикынгаа тогтоһонһоо хойшо 35 жэлэй ойн үдэрые ажалай амжалтаар угтахын түлөө оролдосо ехэтэйгээр хүдэлмэрилжэ байна.

Н. Цыбенов.

Ф. Моренецын фото.

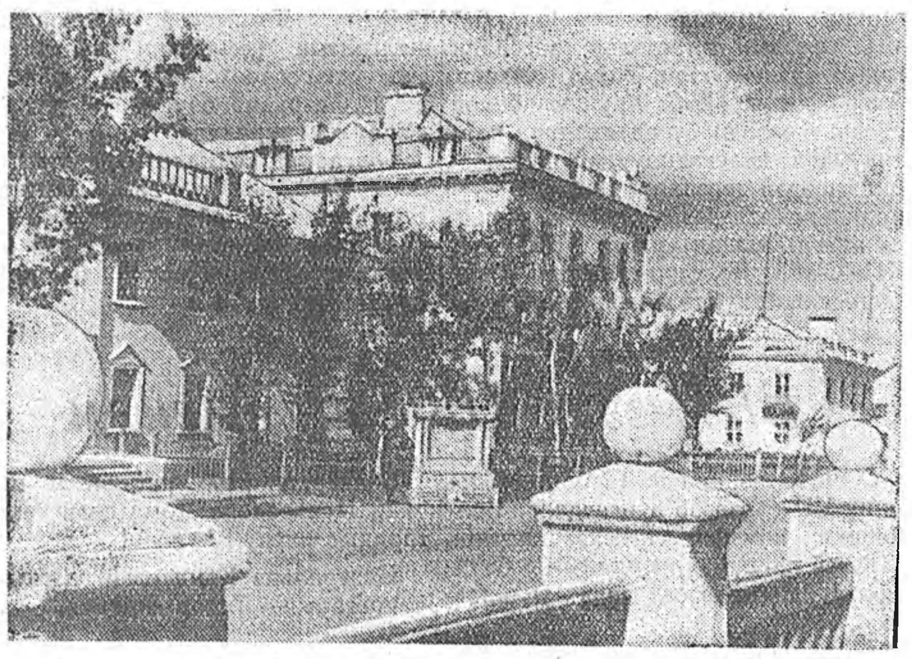

Зураг дээрэ: городой гудамжануудай нэгэн.

Искусствын, уран зохеолой декадада бэлэдхэл

Олондо ойлгосотойгоор дуулаха

1959 оной түрүүшын хахадта манай Эхэ ороной ниислэл хото Москвада бурят-монгол искусство, уран зохёолой декада болохонь. Энэ декадада һайнаар бэлдэжэ, түрэл арадайнгаа искусствын, уран зохёолой эрхим дээжэнүүдые харуулха ёһотойбди.

Театр болон ансамблиин хүдэлмэри тушаа тогтожо хэлэбэл, нимэ байна. Тэндэ хүдэлдэг артистнар, дуушад Бурят-Монголойнгоо үргэн уужам талаар, үндэр хангил уулаар зэдэлэн байдаг дуунуудые ирагуу һайханаар дуулажа, түрэл Москвагайнгаа ажалшадые баясуулха ёһотой. Манай оперын театрта, мүн хатар, дуунай ансамбльда гоё һайханаар дууладаг артистнар яһала бии. Тэдэнэй дуулаһан дуунууд хүн зондо ойлгогдожо, зүрхэ сээжыень долгилуулдаг байна. Үнэхөөрөөшье, дуунай хүсөөр хүн зоной абьяас хүсэлые бадаруулжа, ажал хэрэгтэнь зоригжуулхаһаа хүндэтэй юумэ дуушадта байхагүй бшуу.

Гэбэшье, оперын зарим артистнарай дуу дуулахада ойлгогдосогүй байдаг гэһэн һанамжа бии. Энээн тушаа газетэдэшье бэшэгдэһэн байгаа. Мүнөө илангаяа декадада бэлэдхэлэй үедэ дуу дуулалгые ирагуу гоёһоо гадна, олондо ойлгосотой болгохо хэрэгтэ онсо анхарал табигдажа, энэ талаар байһан дутуу дунданууднай усадхагдаха ёһотой. Искусствын хүдэлмэрилэгшэд, композиторнууд, оперо болон драмын артистнар энэ хэрэгые гүримшүүлхын түлөө оролдохо зэргэтэй.

Түбхын түрүүндэ түрэл бурят хэлэнэйнгээ онсо илгаае һайса мэдэжэ абаха хэрэгтэй. Энэ хэлэнэй үгүүлбэри хэлэсэнь ондоо хэлэнүүдһээ ехэ илгаатай бшуу. Тиимэһээ ёһотой бурят дуунуудай мүн онсо өөрэ байна ха юм.

Хүн түрэлтэнэй хэлэн бүхэнэй абяан олон янза байдаг. Энээн дээрэһээ үндэһэ яһатанай хэлэнэй илгаа гарана бшуу. Жэшээлхэдэ: «Г», «Ш» үзэгүүд ородшье, бурядшье бэшэгтэ адли дүрсэтэй байгаад, ондоо хэлбэритэйгээр хэлэгдэдэг байна. Ородой «Г» хашалган шанга тодоор үбэнги, тангалай, хэлэнэй үзүүраар хэлэгдэнэ. Тэрэшэлэн «ай», «ой», «эй», «үй» дифтонгнуудород, бурят хэлэнүүдтэ адли бэшээр хэлэгдэдэг.

Энээнһээ гадна, бурят бэшэгэй орфографиин дүримөөр бэшэгдэһэн үгэнүүд тэрэ гүримаараа хэлэгдэхэгүй, ондоогоор хэлэгдэдэг зүйлнүүд яһала бии. Оперын дууша артистнарай дуулахадань ойлгогдоногүй гэжэ хэлсэдэг үгэнүүд нэгэ талаараа зүб. Юун бэ гэхэдэ, артистнар хэлэлгын талые хайхарангүй ганса орфографиин (бэшэлгын) дүримые дахажа дуулана бшуу. Энэ талаар драмын театр һайн, гэбэшье, зарим артистнарнай бурят хэлэнэйнгээ аялга (мелодика) гээшые хүсэд гаргажа үшөөл шададаггүй.

Оперын артистнарай дуулахадань ойлгогдодоггүй гэлсэдэг ушар шалтагаанние элирүүлээд туршая.

Дуунайнгаа абяа хурса шанга болгохын түлөө абяагаа зүб харгы мүрөөр гарган ябуулха ёһотой юм. Тиигэжэ зүб харгы мүртэнь оруулха ябадалда зарим аялган, хашалгануудай хүшөөлтэ хэдэг ушар байдаг. Абяан гээшэ эхилхэһээ өөрынгөө харгы замһаа хазагайрбал, саашаа харгыдаа ябууд орохонь бэрхэтэй болошодог. Тиимэһээ аблагаа зүб харгы мүртэнь гансата оруулхын түлөө аялган, хашалгануудай тодо хурсые бодонгүй, гансал абяанайнгаа харгы мүрынь гол шухала болгоһон дээрэһээ үгэнүүд ойлгогдохогүй байха нэгэ ушар бии. Гэбэшье, дүршэл багатай байхадаа ганса аблагаа бодоод, үгын тодо хурсые хэрэглэдэггүй дуушад тэрэ гүримаараа заншашадаг байгша. Анханһаа үгын тодо хурсые аблантайгаа адли шухала дээрэ бодоо һаа, ямаршьегүй тодо хурсаар дуулаха зэргэтэй.

Будуушье, наринשье хоолойтой дуушан байг, өөрынгөө абяанай шатын дээдэ захын гэхэ гү, (диапозоной) тулама нарин абяануудые гаргаха сагтаа хамаг аялган абяануудые, «У» аялганай түхэлтэйгөөр дуулаха ёһотой. Тэрэгүйдэ хоолой хахир шарьяагаар гарахаһаа гадна, абяан харгыһаа хазагайршадаг. Энэ хадаа хубилгажа болохогүй, дуушадай журам гээшэ. Ородшье, бурядшье, ямаршье дуушадай дээдэ шатын абяанудай үгэнүүдэйнь аялганууд тон тодо байдаггүй.

Зарим дууша артистнар бурят хэлэнэйнгээ хэлэлгын талые шэнжэжэ үзэдэггүй, үзэхэм гэжэ бододогшьегүй байха. Тиимэһээ тэдэнэр дуулажа байһан дуунайнгаа удхашанарынь ирагуу һайхан хүгжэмтэй хамгаруулан, арад зондоо ойлгуулха зорилгогүй, харин миил өөрынгөө ажалай алба дүүргэһэн шэнги болошоно. Жэшээнүүдые дуулаад харуулбал, ехэ эли байха байгаа. Тиигэбэшье, нэгэ хэдэн жэшээнүүдые бэшээд, харуулжа үзөе.

1). «Хадын үндэр модондо» гэжэ дууе иигэжэ дуулана:

«Ха-а-дын ү-үн-дэ-эр мо-о-до-он-до-оо».
Харин иигэжэ дуулаха ёһотой байгаа:
«Ха-а-даин ө-өн-дө-өр мо-о-до-он-до-оо». Гэхэ зуураа, «ы» аялганиие «а-и» хоёрой забһараар хэлэжэ, «ү», «ө» аялгануудые «о» аялганаар хэлэн дуулахын орондо «ы» аялганииеород хэлэлгын абяагаар хэлээд, «үндэр» гээшые «ү-үн-дэ-эр» гэжэ дуулахада бурят хэлэлгэһээ хазагайрна.

2). «Ханхиндаг ямар хүхы гээшэб» гээшые иигэжэ дуулана:

«Хан-хиин-да-аг я-а-ма-ар хү-ү-хы-ы гэ-ээ-шэ-ээб»
Харин энээниие иигэжэ дуулаха ёһотой:
«Хан-тян-да-аг я-а-ма-ар хө-ө-хэй гэ-э-шэ-ээб»

Тангалайн «н» хашалганиие хэлэнэй үзүүрэй «н»-ээр дуулахада баһа таарадаггүй.

«Шэнэ долгёор ерэбэ» гээшые иигэжэ дуулана:

«Дол-гёор» гээшын «г» хашалганиинь ородой хатуу хашалганаар дуулана.

Теэд «Шэнэ долдёор ерэбэ» гэжэ энээниие дуулаха байгаа.

3). «12 сохибо», «Эдир наһанайм сэнгэлтэ» гэгшэдые «12 со-о-хёо-бо-о», «э-дер на-һа-найм сэн-гэ-ле-эг-тэ» гэжэ дуулахын орондо «12 со-о-хи-и-бо-о», «э-дир на-һа-найм сэн-гэ-ли-иг-тэ» гэжэ дууладаг ушар али олон.

4). Бурят дуу тааруу уянгагүйгөөр дуулахадаа, нотын бэшэгдэһэн гүримаарнь, гэшхүүр дээгүүр хоёр хүлөөрөө дээшэ доошоо дэбхэрһэн, һүрэһэн шэнгеэр сэхэ дуулахадань бурят аялгын түхэл гаранагүй. Хүгжэмэй хэлэн дээрэ хэлэбэл, глиссанда болон форшлаг гэхэ мэтэ нюанснуудые гаргажа, уянгалуулан гоёохо, шэмэглэхэ ёһотой байгаа.

5). Зарим ойлгомжогүй ябадал бурят хэлэнэйнгээ хэлэлгын гүримда тааруулангүй композиторнуудай хүгжэм зохёоһон дээрэһээ болодог ушарнууд тохёолдодог. Үгэнүүдээ нотонуудтаа тааруулжа табиха ябадалые (подтекстовкые) хараадуулаагүй дээрэһээ болоно:

а) Түргэн аялган дээрэ удаанаар татаха абяа табяад, удаан аялган дээрэнь богони абяа табихада «дабаа» гээшые «даа-баа», «утаан»—«уу-тан», «будаа»—«буу-даа», «хэлээ» — «хээ-лээ», «дуула»— «ду-лаа» гэхэ мэтээр үгын удхань хубилха болоно бшуу.

б) Гадна, бурят үгын һүүл бүхэндэ, үгэ бүхэнэйнь таһалжа, удаан татаха ното табиха гэхэ гү, аялгынь дээшэ доошоо орохо гоёолтонуудые хэбэл ехэ таарамжатай байха гэжэ һанагдана. Тэрэгүйдэ хоёр үгэ хамтараад, нэгэ үгэ болоһон шэнги болохо, ойлгомжогүй ябадал гараха байна. Жэшээлхэдэ: «хара хада» гээшые «хара» гэжэ таһалжа аялга гаргаад, һүүлээрнь «хада» гэхэдэ таарана. Хоорондонь удаан татаһан аялгаар таһалаагүй болбол «харахада» гэжэ нэгэ үгэ болохо гү, али «хараха»—«да» гэхэ мэтэ урда хойно таһаржа, ойлгосо муутай болохо байна. Тэрэ мэтэшэлэн: «шара-хада» — «шарахада» «урда хада»—«урдахада», «бү дуула» — «будуула», «хада уула—«хадуула» гэхэ мэтэ. Эдэ мэтэнүүдые тааруулхада хэды бэрхэтэй байбашье һаань, нэгэ мэдүүлэл соохи хоёр гурбан үгынь энээниие хараадуулан зохёобол, саашаа удхаараашье ойлгогдожо болохо гэжэ һанагдамаар.

в) Заримдаа тодо бэшэ аялгануудые хаяад дуулахада дутуу боложо, ойлгомжогүй болохо ушар нэгэшье байхагүй. Жэшээнь, «тодоруулаа»—«тодруулаа», «хэтэрүүлээ»—«хэтрүүлээ», «худалаар» — «худлаар», «буудажархёо»—«бууджархёо», «абана»—«абна», «абаба»—абба», «ябаха»—«ябха», «ошодог» — «ошдог», «ошоһоор»—«ошһоор», «хоёрдохи» — «хоёр-те». Эдэ мэтэнүүдые аялгаарыншье тааруулхада хамаагүй байха гэжэ бодогдоно.

Иимэ дээрэһээ, ойрын сагта эдэ мэтын зүйлнүүдые нэгэ гүримтай болгобол, композиторнууд ганса орфографиин дүримэй хүльгэдэ баригдангүй, бардамаар, сүлөөтэйгөөр зохёодог болохо байгаа. Энэ хэрэгтэ бурят хэлэнэй орфографи орфоэпи хоёрой илгаае нэн түрүүндэ олохо эгээ түрүүшын хэрэг болоно. Энэ хэрэгтэ бүхы ниитэ арад зон, багшанар, уран зохёолшод болон эрдэмтэд бүгэдэ анхаралаа табижа, Бурят-Монголойнгоо искусство, уран зохёолой декадада эрхим һайнаар бэлдэхэ ёһотойбди.

Ч-Н. ГЕНИНОВ, РСФСР-эй арадай артист.

☆ ☆

Ленинэй орденто паровозо-вагонно заводой 17-дохи садай хүүгэд байшанайнгаа хашаа соо үнгэ бүриин сэсэгүүдые урижа ургуулна. Тарималнуудай хойноһоо хүүгэд өөһэдөө харууһалдаг туладаа ягаа, улаан сэсэгүүдэй һалбархада ехэ урмашадаг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Галя Бикай сэсэгүүдые уһалжа байна.

А. Егоровой фото.

☆ ☆

Модо тарилгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаба

Улан-Удын Советскэ райгүйсэдкомой тогтоолые бэелүүлэн, хизаар ороноо шэнжэлэлгын музейн коллектив Профсоюзна үйлсэдэ, Советскэ үйлсэһөө түмэр зам хүрэтэр модо тариха гэһэн үүсхэл гаргаад, тэрэ үйлсөөр ажаһуудаг зоной суглаа үнгэргөө һэн.

Суглаан дээрэ үгэ хэлэгшэд райгүйсэдкомой тогтоолые һайшааха зуураа, энэ хэрэгтэ зарим хүнүүд хайша хэрэгээр хандана, илангаяа һургуулиин зарим һурагшад, шоферууд таригдаһан модые эбдэнэ гэжэ тэмдэглээ. Залуу мододые яажа харууһалхаб гэһэн тусхай хөөрэлдөө айл бүхэнтэй үнгэргэхэ, үйлсын комитет һунгаха, һаяын үдэрнүүдтэ БМАССР-эй Верховно Соведэй депутат нүхэр Спирюховтой музей соо уулзалга хэхэ гэһэн шиидхэбэри тэрэ суглаан дээрэ абтаа.

Олонхи айлнууд модо тарилгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Тэдэнэй дундаһаа партизан ябаһан нүхэр Никифоров, пенсионерка Малдавар, Зеленская, Батарханова, Башкуева ба бусад һайнаар ажаллаа. Тэрэшэлэн һурагшад Толя Батарханов, Таня Лярская, Оля Бабелцова эдэбхитэйгээр хабаадаа.

З. Яковлева, хизаар ороноо шэнжэлэлгын музейн месткомой түрүүлэгшэ.

Агын хонишодой дүршэлһөө

Хонин һүрэгнай олошорно

...Манай колхоздо ...мянга гаран хо... ...тэрэ тоодо 14 ...гаад эхэ хонин...дэ ургана. Бидэ 1953 ондо 2 миллион, 1956 ондо 5 миллион гаран, 1957 ондо—6 миллион 585 мянган түхэриг олзо доход абаабди.

...1957 ондо хонин бүриһөө ...килограмм нооһо хайшал...гүрэндэ нооһо тушааха түсэбөө ...процент дүүргэһэн байнабди. ...үриин газарай 100 гектар бү... 336 килограмм нооһон абтаа. ...най 1956 онойхиһоо 64 кило...маар ехэ болобо. Хониной фер... 4 миллион түхэригэй олзо до...оруулагдаа. Энэмнай колхозой ...доходой хахадһаа ехэнхинь бо... гээшэ.

...хы хонидоймнай 70 процентнь ...гү, али 27 мянган толгойнь на...нарибтар нооһотой юм. Шэ... нооһотой хонид манайда үгы ...ой болонхой. 1960 он хүрэтэр ...доо 50 мянган толгой болго... хараалнабди. 1956 онһоо хой...ухы хониднай үбэлдөө хотон ...байлгагдадаг болонхой.

...нөө хонинойманай фермэ 52 ...тай. Тэдээндэ бултандань хо... түхеэрэгдэнхэй. Хотон харша...аар баригдадаг. Тиимэһээ тэ...е хэрэгтэй сагтань бэлээр за...а, ондоо тээ зөөхэдэ һайн.

...иднай үбэлдөө, һүниин сагта ...айнаар баригдаһан хотон соо ...о. Тэрэнь 6—7 хабтагайгаар ..., 1,2 метр үндэртэй, зөөгдэдэг ...анууд юм. Тэрээндэ бургааһан ...ар түшүүлэгдэдэг. Мүн газаа ...нь хоёр метрһээ үлүү үндэ... һолоомоор зузаан хушалта ...эг. Үшөө тэрэнь нарин модо...ар дараатай байдаг. Зосоохи ... дэбисхэрэйнь үдэртөө хүрэхэ... тула тэрэнние шобхогорхонуу...обоолдог. Тиигээд үдэшэ хони...нолгодоб орохын урда дахин ...дадаг юм.

Хонидоо адуулхын хажуугаар нэмэлтэ тэжээл горьтойгоор эдюулнэбди. Тэжээлэй нөөсэ бии болгоһон, һолоомо, зелёнко бултыень хуряажа сомоһон байнабди. Механизаторнууд үбэлжэлгын газарта тэжээл трактораар зөөһэн юм. Хонидоо һайн шанартай тэжээлээр хангахын тула колхоз зелёнко ехээр таридаг болоо. Малай байрладаг газарта дүтэхэнэ 3—5 гектар зелёнко таригдажа, тэндэ үбэлдөө хонид адуулагдана.

Эхэ хонидые адуулха, эдеэлүүлхэ хэрэгтэ анхарал ехээр хандуулагдадаг. Дүрбэн пунктда хонидые искусственна аргаар үрэжүүлнэбди. Тэдэмнай орой түрэхэ юм. Мүнөө 2400 хонин түрэнхэй. Хурьгалха хониднай зелёнко дээрэ адуулагдадаг, гадна шэмэтэ, концентрированнэ тэжээл тэдээндэ ехээр үгтэдэг байна. Түл абахын тула 18 кошара баригдажа, бүрин хүсэд түхеэрэгдээ һэн.

Бидэнэр хониной байра имагтал нютагай материалаар баринабди. Тиимэ нэгэ байрада 18 мянган түхэриг гаргашалагдадаг. Хониной байра хушахын тула ямаршье шифер, хабтагай, палааха хэрэггүй. Ханыень капитальнаар бодхоод, ямаршье потолок хэнгүй, сэхэл хушажархидаг байнабди. Хушалтыень хэхэдээ доронь хуһан һургаагуудые утаашань зэргэлүүлэн хадааһаар хадаад, дээрэһээнь бургааһаар, үшөө һолоомоор хушанабди. Һүүлдэнь 10—12 сантиметр зузаантайгаар шорой адхагдана. Иимэ байрада ямаршье вентиляци хэрэггүй. Тэрээн соо шииг нойтогүй, дуһаалхагүйһөө гадна, үбэл ехэ дулаан байдаг. Байрын хахад соонь үбэл хурьгалха хонидой таһалганууд, үбһэ тэжээл үгэхэ кормушканууд зохидоор түхеэрэгдэдэг.

Хонишоднай хүшэ шадал һулатай хонидоо илгажа, аминдань байлгана. Тэдэнээ үдэрынь нэгэ бага ойро тойрон газаагуур ябуулаад, бусад хонидто орходоо үлүү ехээр концентрат, зелёнко эдюулнэ. Иигэжэ адуулхада хүшэ багатай хонид түргэн заһардаг байна.

Колхозой гол баялиг болохо хонин һүрэгые харууһалдаг хонишодто ажаллаха, амарха бүхы эрхэ байдал олгогдоно. Хонишод шанга шадалтай, культурнаар ажаһууна. Тэдэнэр булта радиоприемнигтой. Малшад улаан майхан соо түхеэрэгдэһэн библиотекэһээ ном, газетэнүүдые абажа уншадаг, тэндээ даам, шатараар наадажа, сүлөөтэй сагаа үнгэргэнэ.

Энэ жэлдэ хонидоо 40500 толгой болгохо, нооһо хайшалалгые үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 40 процентээр дээшэлүүлхэ, хонин бүриһөө 3,2 килограмм нооһо хайшалха уялгаяа дүүргэхын тула колхозоймнай хонишод бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн хүдэлмэрилжэ байна.

Ниитын малай тоо толгойн олошорхотой, ашаг шэмынь дээшэлхэтэй хамта мал ажалай продуктнууд гүрэндэ улам ехээр тушаагдадаг болонхой.

Манай колхоз олон һалбаритай, товарна продукци ехээр абадаг ажахы боложо байна. Тэрэнэй ашаар олзо доходнай жэлһээ жэлдэ ургана.

Хамтын ажахын олзо доходой ургаха бүри колхозниг уудай материальна болон культурна ажабайдал улам баян дэлгэр болоно. Хэрбээ 1953 ондо ажалта үдэр бүхэндэ 7 түхэриг 55 мүнгэ, 1956 ондо—13 түхэриг 64 мүнгэ хубааһан һаа, энэ жэл 16 түхэриг 25 мүнгэ хубаагаабди. Юрын колхозниг уудай бүлэнэр ажалта үдэртөө 20—30 мянган түхэриг абаа. Жэшээлхэдэ, хонишон Лхамажаб Наймановагай бүлэ 52 мянган түхэриг мүнгэ, 15 центнер таряа, 6 толгой хони, хонишон Болот Дымбрыловэй бүлэ—46 мянган түхэриг, 14 центнер таряа, 15 толгой хони абаһан байна.

Манай колхозой 17 гэшүүн Читын областиин хүдөө ажахын түрүүшүүлэй тоодо орожо, СССР-эй орден, медальнуудаар шагнагдаа.

1958 ондо хониной 3 байра, хурьганай, тугалай байранууд, искусственнаар үрэжүүлгын 2 багашаг пункт, 25 гэр, колхозой Культурын байшан баригдахаар хараалагдана. Ганса Культурын байшан барилгада 1,5 миллион түхэриг гаргашалха байнабди. Мүнөө жэл хүүгэдэй ясли баряабди. Гадна, 1 гектар газарта колхозой сад һуулгахабди. Артелиин центрые болбосон түхэлтэй болгохын тула ехэхэн хүдэлмэри хэгдэхэ. Мүнөө жэл хамта 40 гаран барилга хэгдэхэ юм.

Б. Мажиев, Могойтын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, Социалистическэ Ажалай Герой.

Д. БАТОЖАБАЙ

Төөригдэһэн хуби заяан*)

— Заал һаа малаахан тугалтай үнеэ абахабди! Манай аба найр дээрэ бултыень диилэхэ!—гэжэ байжа эсэгынгээ амжалта хараһан Булад шангаар хашхарна.

Аламжын хурса шара нюдэд, гүрэгэр мяхатай нидхэ дороо унтаршаһан шэнги болобо. Тэрэнэй нюрга руу хэрд гэхэдэл гээд, хамаг бэень мэдэрэлээ табишанхай байгаа һэн. Гэмтэһэн тухайгаа хүндэ мэдүүлхэгүй гэжэ бодоһон Аламжа аргааханаар гэдэргээ эрьебэ.

— Аламжа!.. Ягаабши?..—Жалма хажуудань бии болошоно.

«Ягаашьегүйб!» гэжэ хэлэхэ гэхэдээ, Аламжын хоолой аргажа, абяан гарабагүй. Һанаагаа зобожо байһан һамганайнгаа сэдьхэл заһахын тула хэды уринаар харахые оролдобошье, үбшэнтэй уршалааһаа шарайнь хахасажа шадаагүй һэн. Дуугай байһан Аламжа халта нюураа уршагад гүүлээд, хүнһөө тэрьедэһэн юумэндэл саашаа ябашаба. Тэрэнэй барагар шарай, галгүй шара нюдыень, дүхэг дүхэг байса толгойгоо һанжуулан саашаа гэшхэлхыень хараһан Жалма хажуудаа байһан бүдүүн шэнэһэ тэбэреэд бархиршаха дуранийнь хүрэнэ. Аюул болоһыень мэдэһэн Булад хүбүүхэнийнь эсэгынгээ урда хойно ороһоор дахажа ошобо. Аламжын хүлынь хүндэдэжэ, алхадалынь тон баабгайдал адли ганхаргаад, бэень бархигар, нугархайгүй боложо үзэгдөө һэн.

Хүлэйнгөө газарта хүрэһэниие ойлгонгүй гэнтэ мэдэхэдээ Жалма үбгэнэйнгөө хажууда гүйжэ ерээд байба. Тэрэнэй һанаа заһахые оролдон:

— Мүнөө шинии араһаашни харахадамни, яаха аргагүй эсэгэдээ адляар ябанаш! Намайе тэбэрсэд, Зүүн-Мүрэнэй урасхаал соо, онгосо дээрэ байһаниисшни гансата толгойдоо оруулааб!.. —гээд, түргэ түргэн шэбэнэн һагад хэлэбэ.

— Намда тиимэ юумэ бү хэлэ!—гээд, тэрэнэй үгэ таһалан, Аламжа зэрлигээр хашхаржа, ташаа дээгүүрээ гараараа халта дүнгэлсэн, үбдэг дээрээ һуушаба. Хүбүүн һамган хоёрынь хоёр хажуудань дуугай һуугаад, хэлэхэ үгэнүүдээ оложо ядаһан юумэндэл, нюурынь хаража байгаад һэн. Аламжын нюдэндэ тэрэнэй эсэгэ харагдажа: «Ойлгобо гүш?.. Хуби заяанһаа зайсахагүйш!» гээд енгүүгээр энеэжэ, шэшэржэ байһан гараараа ядаранхай нюурынь зааһан шэнги байба.

Долоон жэлэй саада тээ, мүнөө байһан Аламжадал адли зүдэршэһэн шарайтай Наван Чингиз гэрэйнгээ һүүдэртэ нигэжэ атиралдан һуугаа һэн. Тэрэнэй хажууда һамганиинь хана түшөөд хэбтэбэ. Теэд Аламжын эхэ амилхаяа болиһон байгаа. Тэрэнэй зүрхэн сохилногүй. Булаг харахан нюдэнийнь үһа бүлэнэгүй! Зоболон гээшые хүсэд үзөөгүй арбан долоотой Аламжа ухэһэн эжынгээ урда толгойгоо ганхуулан зогсоо һэн.

—Хайшан гэхэб! Шамайе түрэһэн эхэмни нэгэ үдэр жаргал харангүй, ши бидэ хоёрой хахархай хадхаһаар, энэ хүрэтэр ябалсаад ошобо. Гэр бүлөө тэжээхын хойноһоо, жэлэй дүрбэн саг хээрэ хоножо үнгэргөөб! Байһан зөөриеэ гамнангүй, шиниин эхын бэс аргалуулааб! Буян мүргэлэй түлөө малаа үргөөбди,—гэжэ хэлэжэ байһан Наван Чингиз ухэһэн һамганайнгаа хараад байһан нюдыень эльбэжэ анюулна. Уйтайгаар һанжаһан уралыень тэниилгэбэ. Бэеыень шэнэ шэрдэг дээрэ хэбтүүлжэ, сагаан бүдөөр хушаа һэн...

Уушханай ханяадатай Аламжын эхэ хоёр жэл соо үбдэжэ наһа бараа. Наван Чингиз бүхэли наһаяа аянда ябажа үнгэргэһэн хүн. Тиигээдшье, бурят, монгол улад хамбын ажалда ябажа, олзо бэдэрдэг байгаа. Росси болоод, Европын гүрэнүүд, Кяхта хото дамжуулан Хитад гүрэнтэй наймаа хэдэг һэн. Далайгаар ашаа шэрэдэг болоторнь, гол наймаанай ашаа, Хитад гүрэнһөө Кяхта хүрэтэр монгол, бурят зон шэрэдэг байгаа. Ямар харгыгаар Наван Чингиз ябаагүйб! Эбэр Монголой Хаалган хотоһоо, Богдын хүрээн хүрэтэр элһэн гүйи хэн һэтэлдэг байгааб! Арбан пүүдэй ашаа тэгнэһэн тэмээнүүд, буурал сэн болошоһон Наван Чингиз хоёрые огторгойдо байһан һара таниха болоһон байхадаа магад! Богдын хүрээнһээ Кяхта хүрэтэр хадын ташалан дабаануудта хашар тэмээдэй буйлалдаан, ууртай Наван Чингизэй хашхараан, сууряан боложо шэнгэһэн байха! Мянга найман зуун далаад ондо ород купецүүдэй зургаан зуу гаран мянган түхэриг гаргашалжа барюулһан Үдэнгын харгыда хэн тэмээ хүтэлжэ түрүүлээб? Наван Чингиз Сибириин хүйтэн үбэл одо мүшэдые тооложо хээрэ хонодог һэн. Энэ замаар жэл бүхэнэй дүшэ мянган мал Монголһоо туужа асардаг байгаа. Арба юһэдэхи зуун жэлэй хахадта Сибириин купецүүдэй хамтаржа барюулһан Хүбсэгэл нуур—Моондо—Түнхэнэй харгыда хэн мал туудаг байгааб! Наван Чингиз жэл бүхэнэй табяад мянган мал нютагай зоноор хамтаржа асардаг һэн. Хабсагай уулын тэмэгэ оройгоор, хэдэн мянган мал туужа гаргахань тиимэ бэлэн бэшэ юм! Һүрэг малай туража үхэхэгүйһөө гадна, хабсагайһаа халижа унахагүйнь түлөө оролдохо хэрэгтэй. Гансал малша бурят энэ ажал хэжэ шададаг байгаа. Олон янзын купецүүд, Наван Чингизтэй тоосоо хэдэг һэн. Хамбышадые тэдэнэр архидуулжа, хэрэгтэ хэрэггүй эд зөөреэр ажалайнь хүлһэ түлэдэг байба. Илангаяа Хаалган дээрэхи купецүүд, аянай бурят, монголнуудтай тоосоходоо мэргэжэлтэй болонги һэн. Сибириин ород купецүүд баһал доошогүй мэхэлдэг байба. Хэды тиигэбэшье, заримдаа тоосоо хэжэ байһан хамбышанаараа ород купец өөрөө архидашадаг байгаа. Теэд яахаб, ород хүнэй сэхэ зан шуһан соонь байна ха юм.

Инаг һамганайнгаа наһа барахада, буянгынь хэхэ зөөригүй болоод байһан Наван Чингиз, нютагай Шаралдай баянда үритэжэ эхилээ. Үдэр саг үнгэржэл байна. Уйда дарагдаһан Наван Чингиз айл зайжа, архидахаһаа бэшэ ажалгүй болобо. Бурят зон тогоо нэрэжэ, һүнэй архи элбэгээр гаргадаг һэн. Иимэ архи айл бүхэндэ байдаг. Дуратай хүнэйнгөө ерэбэл талын зон заабол энэ ундаар хүндэлдэг юм. Наван Чингизые нютагай зон айхабтар ехээр сэгнэдэг байгаа. Шиирэг хүнһөө гадна, үнэн сэхэ зангаараа нютагһаа газаа холо хүрэтэр тэрэ суурхаһан ба ядаһан тулиһан зондо туһалха гэжэ оролдодог һэн.

Үдэр бүри Наван Чингизтэнэй гэр байдал задарба. Шаралдай баян үриеэ нэхээд лэ ерэнэ. Уйда дарагдаһан Наван Чингиз гэдэргэ харанагүй, архи ууһан зандаа. Наһа бараһан һамгандаа иимэ ехээр гашуудахань гайхалгүй. Эдир залуу ябахадаа, хэлэшэгүй ехээр дурлахаһаа гадна, ухаатай эхэнэрэй урин гар дээрэ тэрэнэй барас шэнги бэень бөөмэйлэгдэжэ байһан юм. Гартаа бариха бээлэйгынь дуратай һамганиинь оёдог байгаа. Тэрэнэй томоһон шүрбэһэн, эсхэжэ элдэһэн арһан Наван Чингизэй бэе хүйтэн шуурганһаа абардаг һэн. Гэртээ ороходоо шэмэтэй улаан сай уужа, хүсэ ородог байба. Һамганайнь урихан нюдэд зүрхэндэнь гал бадараадаг һэн. Мүнөө хэн иимэ аша хүргэхэб?! Хубсаһаниинь һалхи баринагүй... Эдиһэн хоолынь хүйтэн шүүһэн. Зүрхэниинь галгүй боложо унтараа...

Үдэшэ бүри Аламжа угы болодог байба. Шаралдай баянай тээһээ үглөөгүүр бусажа ябахыень, нэгэ бэшэ Наван Чингиз хараһан юм. «Бэритэй боложо, үглөөгүүр гал түлихэ хүн гэр соомнай бии болоһой» гэжэ һанадагшье байжа болоо. Шаралдай баянай басаган халта наһажаалшье һаа, хоёр үбгэниие үхүүлһэншье һаа, эхэнэр хүн ха юм! Үмдэхэ зүүдхэлтэй, дахуулха энжэтэй эхэнэр! Бухэли наһаараа үнэн сэхээр ябажа, юумын урда ороогүй Наван Чингиз «бар хүсөөр ами наһаяа байгуулхагүйш» гэһэн үгэ шэбшэдэг болоо.

Наринхан абяан гарахадал гээд, гэрэй араар угы болошобо. Шара һэеын соорхойгоор харахадань: Шаралдай баян ерээд, морёо шүдэрлэжэ байгаа һэн. «Баһал үриеэ нэхэжэ ерээ» гэһэн бодол Наван Чингизэй зүрхэ үбэдхөөнэ. Тиигээдшье, ехээр архи уугаад унтаһанайнь һүүлээр, зүрхэниинь хадхадаг болошоо юм.

— А-а, гэртээ байнабши-и!—Шаралдай баян богоһо дээрэ һуушаба. Юундэшьеб гоёлойнгоо торгон дэгэл үмдэнхэй байгаа һэн.

— Һо-о, шорой дээрэ бү һуугты!—моринойнгоо тохом Наван Чингиз үгэбэ. Һамганайнгаа наһа бараһанһаа хойшо дэбдихэ шэрдэггүй болотороо архидаһан юм.

— Хамаагүй, хамаагүй!—гээд, үзэгдөөгүй уриханаар Шаралдай баян хэлэбэ.

Саг үргэлжэ хараал боложо: «үриеэ түлэгты» гэһэн амаршалга хэлэдэг Шаралдайн абяан мүнөөдэр танихаар бэшэ болонхой байгаа һэн. Айлай газаа турлааг ниидэжэ ерээд, гургалдай мэтэ һайханаар дуулаа һаань, гэрэй эзэн юу бодохоб! Эгээл энээн шэнги Шаралдайн абяан, Наван Чингиздэ гайхал һэжэг үзүүлбэ.

— Юундэ дуугай зогсонош? Наашаа һуу!

Наван Чингиз маргаһаар хажуудань ерэбэ. Барас хүсэтэйшье һаа, гэнэн сэхэнь хэлэшэгүй хүн ха юм. Баһа мэхэлүүлхэ гэжэ айһан юумэндэл тэрэ бэеэ хурягаад, аблагүйхэн һуушаба. Заримдаа мэхэлжэ байхыень мэдэһэн аад, абяа гарадаггүй һэн. Сэхэ элирүүлхэнь аягүй шэнги гү, али халдалдахаяа хашардаг байжа болоо.

— Һуу, һуу,—Наван Чингизэй гарһаа татана. Шаралдайн хоолой нээрээл гургалдай шэнгихэнээр хонхиноходожо байба.—Ши тухайлаад байгаа ёһотойш!

— Юу?

— Ши бидэ хоёр түрэл боложо байна түхэлтэйбди!

— Би таниие ойлгоногүйб!—Наван Чингиз хүзүүгээ нугална. Тэрэнэй уршалаатай сохынь арһан эбхэржэ, толгойнгоо үһэнтэй нидхэнь ниилэшэн алдаба.

— Худалаар бү хэлэ. Мэдэжэ байгаа ёһотойш!—Гар дээрэнь Шаралдай альгаяа тохоно. Наван Чингизэй хурганууды эльбэн байгаа баянай һабар, миисэгэйн хүл мэтэ үзэгдэбэ.—Хуби заяан гэжэ бии ха юм. Хуби заяан!

Наван Чингиз дуугай һууһан зандаа.

— Мэхэтэй, мэхэтэй-эй!—үндэгэнэй шарадал улзаган нюур дээгүүрнь үһан хүлһэн дуһалжа, уйтахан нюдэдынь шэб аниилдашаба. Шаралдайн томо түбэнги шэшэрхэдэл гээд, дуугай байтараа—гэнтэ нариханаар шииганашана. Заримдаа хахажа энеэхыень мэдэхэ болошоһон Наван Чингиз гайхабагүй. Мэхэтэй баян түргэн бодоод, гэрэй араар ябашана. Наван Чингиз мүн лэ гайхабагүй. Шаралдайн сууха муутайе нютагай зон баһал мэдэдэг һэн.

Уйтаршоод байһан Наван Чингизэй зубхинь гэнтэ нээгдэжэ, бүргэдэй хушуундал нугад гэһэн хамарайнь эхиндэ, шарабтар нюдэнийнь сог мэтэ ошотожо байба.

— Хуби заяан!.. Миниин хуби заяан дууһаагүй гү!

Гэрэй саана Шаралдайн хараал табиха соностоно. Мүнөө һая толгойдоо һайн бодол түрөөд, баярлажа байһан Наван Чингиз бард гэбэ. Уданшьегүй аман соогоо гэмэрһээр, Шаралдай наашаа ерэнэ. Тэрэнэй нюур Наван Чингиз шарайшалжа, зэмэтэй юумэндэл дуугай һуугаа һэн.

— Зай, бодожо үзөө гүш?—хуушан янзаараа Шаралдай үргэлжэлбэ ха.

Наван Чингиз бүришье бодолдо дарагдана. «Мүнөө һая юундэ уурлаһан байгааб» гэжэ һэжэглэһэндээ, шадал соогоо бэеэ баришоод байба. Теэд Шаралдай баян горьёгүй һүр хирмэтэй юм. Заримдаа пиилдэнхэй ооһорынь тодхор хэдэг байгаа. Мүнөө баһа хирмэнь тайлдажа үгэнгүй, тэрэ хараал табиһан юм.

—Худа ураг болохоёо байһанаа мэдыш!

Наван Чингиз бахардаһандаа, үгээ олонгүй һууба.

— Баярланагүй гүш?

Наван Чингизэй нюдэд өөдэ уруугаа харааашалан, уралынь шэшэрхэдэл гэжэ эхилнэ.

— Шангаар, шангаар хэлыш!—шэхээ шагнаархан, Шаралдай үндыбэ. Тэрэнэй толгой, шанага хорхой мэтэ пилагархан нюур болошоһон юм. Хэды имэхэншье һаа, асари томо Наван Чингизһээ һүртэй шэнги байба. «Хаанаһаа иимэ ехэ зориг олоһон Шаралдай гээшэб! Хэн энээндэ иимэ омогорхол үгөөб? Хадаһаа унан байдаг Түнхэнэй хүүюур уһан Наван Чингиздэ хүсэеэ үгөө ха юм. Зундаа саһатай байдаг Мундаргын орой шулуун зүрхэ Наван Чингизтэ шудхаа. Тэрэнэй үнэн сэхэ зан, номин Байгалай уһан шэнги арюун юм!»—гээд, нютагай зон хэлсэдэг һэн.

— Баярланагүй гүш!—ёборгон шэрүүнээр Шаралдай шаб байса асууба.

— Баярлана. Баясангүй яаха гээшэбиб!

—Тиимэл ха һэн. Үри бөөһэн хоёрһоо зайсахаяа бододог бэзэш? Үглөө мүнөөгүй урса гэршни унахаяа байна. Хэн шамайе абархаб?—Шаралдайн абяан улам ээрхэг болобо.

Һайн хүнэй һэшхэл гээшэ досоохи зоригоо аргамжа мэтэ баридаг юм. Толгой руунь буу шагаабал атагад гэхэгүй Наван Чингиз, үриеэ түлөөгүй байһандаа, баянай урда шубуун дэн мэтэ хайлажа һуудаг һэн.

— Бу уйда! Шамһаа абалияа нэхэнэ бэшэб!—Шаралдай гэрэй араар баһа ябашаба. Тэрэнэй халта тонгойн татаһан бэеыень, жэжэхэн жороо алхадалыень харахада, заахан арьяатанай түһөөтэй байба.

«Миниин Аламжа Шаралдайн басаганда дуратай байба гү?» гэһэн бодол Наван Чингизэй зосоо ээрхэнэ. Юундэшьеб, зүрхэниинь этигэжэ үгэнэгүй. Тиигэбэшье, орбогорхон шара гэрээ харахадаа, «үгытэй хосорһон байдалаа һэргээхын түлөө, миниин хүбүүн ябажа болоо» гээд, шэбшэбэ. Баян зөөри тэрэнэй һэшхэл хоёр шуһан, шулуун мэтэ зүрхэн соонь даршана.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

*Үргэлжэлэл. Эхниинь манай газетын июниин 5-най номерто.

Эрэ хүн зориһондоо

Ким Ленхобоев арбадахи класс дүүргэһэнһээ хойшо 2-дохи жэлээ Кировэй нэрэмжэтэ түрэл колхоздоо шударгы һайнаар хүдэлмэрилжэ байна. Нүхэр Ленхобоев энэ хугасаа соо колхозой ямаршье ажалда ябахадаа, хододоо һайн жэшээ харуулна. Һургуулида үзэжэ ойлгоһон юумэеэ ажалдаа хэрэглэхэ гэжэ тэрэ ехэ оролдодог. Механизмуудай элдэб схемэнүүдые зурадаг, радиоприёмнигуудые заһаадшье туршадаг юм.

Ажалдаа оролдосотойгоор хандадаг, үгтэһэн даалгабариие хаһа саг соонь һайнаар дүүргэдэг хадань колхозой правлени нүхэр Ленхобоевые хэдэн удаа шагнаһан байна.

Мүнөө комсомол Ленхобоев Томско политехническэ институтда ошохоор бэеэ зэһэнхэй.

Иволга. П. Банзаракцаев.

Ц. ЖАМБАЛОВ

Байжаш болоо

Хабарай тунгалаг үдэшые сошоожо,
Ханхинаса басаган холоһоо
дуулана.
Һэбшээ һалхин өөгшөөн гоёшоожо,
Һэмээхэн, сүлөөхэн, намдуу болоно.

Дуунайнь аялга сэдьхэлыем буляан,
Дура зүрхэнэйм долгиие доһолгоо.
Эдирхэн наһанайм хуби заяан
Энээхэн басаганда байжаш болоо.

Хүдөөгэй физкультурнигуудай спартакиада

Хүдөөгэй физкультурнигуудай спартакиада үргэлжэлжэ байна. Кустовой мүрысөөнүүдтэ хабаадалсажа шалгарһан футбольно, волейбольно, баскетбольно команданууд түгэсхэлэй уулзалгада наадаха эрхэ олобо.

Июниин 6—8-най үдэрнүүдтэ Улан-Удын «Динамо», БМАССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадионууд дээрэ түрүү һууриин түлөө шанга тулалдаанууд болоо.

Футболоор БМАССР-эй түрүү һууриин түлөө Хориин, Кабанскын, Зэдын команданууд мүрысөө. Тиин кабанскынхид хориинхидые (5:1), заиграйнхид зэдынхидые (2:0) тоотойгоор шүүгээ. Эсэсэй уулзалгада наадаһан Кабанскын, Заиграйн футболистнарай тулалдаан ехэ һонирхолтойгоор үнгэрөө. Наадаанай түрүүшын хахадта кабанскынхид эрид шууд добтолгонуудые хэжэ, 2:0 тоотой болоод амархаяа ошоо.

Хоёрдохи хахадта Заиграйн команда хэдэн удаа добтолбошье, амжалта туйлажа шадабагүй. Тиигэжэ кабанскынхид хоёрдохи жэлээ түрүү һуури эзэлбэ.

Хүдөөгэй спортсменүүдэй хоорондо баскетболоор республиканска мүрысөөн түрүүшынхеэ үнгэрэгдөө. Эндэ Кяхтын, Тарбагатайн, Байкало-Кударын, Зэдын, Яруунын команданууд хабаадалсаба. Зэдын аймагай баскетболистнууд уулзаһан бүхы командануудаа илажа, БМАССР-эй чемпионой нэрэзэргэдэ хүртөө. Байкало-Кударын команда хоёрдохи, Яруунын—гурбадахи һуурида гараа.

Волейболоор эхэнэрнүүдэй командануудай дунда түрүү һууриин түлөө болоһон мүрысөөндэ Байкало-Кударын, Ториин, Кяхтын команданууд уулзаа. Эсэсэй эсэстэ Байкало-Кударын команда бариниие илажа, республикын түрүү һуури эзэлбэ.

Волейболоор мүрысэһэн эрэшүүлэй 6 командаһаа хэжэнгынхид шалгаржа, дамжуулгын шанда хүртөө.

А. Игумнов.

Ажалай резервынхидэй мүрысөөн

Ажалай резервнүүдэй һургуулинуудай һурагшадай хоорондо хүнгэн атлетикэ, футбол, баскетбол болон городкигаар, мүн мэргэн буудалгаар болоһон мүрысөөн 3 үдэрэй туршада үргэлжэлжэ дүүрэбэ. Хүнгэн атлетигүүдэй, гимнастнуудай мүрысөөн илангаяа һонирхолтойгоор үнгэрөө. Түмэр замай 1-дэхи училищиин эдиршүүлэй, 1-дэхи техническэ училищиин басагадай команданууд эндэ шалгараа.

Футболоор түмэр замай 1-дэхи училищиин, волейболоор эдиршүүлэй дундаһаа—1-дэхи техническэ училищиин, басагадай дундаһаа волейболоор хүдөө ажахын механизациин 1-дэхи училищиин команданууд шалгараа.

Мүрысөөнэй дүнгөөр түмэр замай 1-дэхи училищиинхид ниитэ командана түрүү һуури эзэлжэ, дамжуулгын шанда хүртэбэ. Басагадай дундаһаа 1-дэхи техническэ училищиинхид шалгараа.

К. Синицын.

ХИЛЫН СААНАҺАА

БКП-гэй VII съезд хаагдаба

СОФИ, июниин 7. (ТАСС). Болгариин коммунистическэ партиин VII съездын түгэсхэлэй заседани мүнөө үдэшэ болоо. Тодор Живков, Антон Югов, Н. С. Хрущев болон съезддэ ерэһэн бусад ахадүү партинуудай делегацинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй президиумдэ ерэжэ һуухадань, съезд дээрэ байгшад нэрьесэ альга ташан угтаа. БКП-гэй, КПСС-эй, Болгаро-советскэ хани барисаанай хүндэлэлдэ зорюулагдаһан оваци болоо. Партиин Центральна Комитедэй, Центральна шалгалтын комиссиин һунгалтын дүнгүүдэй соносхогдоходо, делегадууд нэрьемэ овацяар угтажа, «Ура» хашхаралдаа.

Болгарида социализмын илалтын съезд бологшо VII съезд партиин, Болгариин арадай түүхэдэ угаа ехэ удхашанартай гэжэ түгэсхэлэй үгэ хэлэхэдээ Тодор Живков тэмдэглэһэн байна.

БКП-гэй ЦК-гэй пленум

СОФИ, июниин 9. (ТАСС). Партиин VII съездээр һунгагдаһан Болгариин коммунистическэ партиин ЦК-гэй пленумэй июниин 7-до болоһон тухай мэдээсэл эндэ толилогдоо.

Болгариин коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй политбюрое доро дурсагдаһан составтайгаар пленум һунгаба:

Политбюрогой гэшүүд: Боян Былганов, Димитр Ганев, Георгий Дамянов, Райко Дамянов, Тодор Живков, Иван Михайлов, Енчо Стайков, Борис Тасков, Георгий Цанков, Вылко Червенков, Антон Югов.

Политбюрогой гэшүүндэ кандидадууд: Димитр Димов, Младен Стоянов, Тодор Прахов.

Болгариин коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй секретарядые пленум һунгаа:

Центральна Комитедэй нэгэдэхи секретарь — Тодор Живков.

Центральна Комитедэй секретарьнууд: Димитр Ганев, Боян Былганов, Стайко Тодоров, Митко Григоров, Пенчо Кубадинский.

Партиин Центральна Комитедэй дэргэдэхи хиналтын комиссиие пленум һунгаа; комиссиин түрүүлэгшээр Димитр Димов һунгагдаһан байна.

Болгариин коммунистическэ партиин Центральна шалгалтын комиссиин заседани болоо; комиссиин түрүүлэгшээр Йордан Катранджиев һунгагдаһан байна.

Хитадай Арадай Республика. Баотоу Ланьчжоу хоёрой хоорондо 1100 километр утатай түмэр зам баригдажа байнхай. Энэ зам дээрэ Хуанхэ мүрэн дээгүүр гарахан 662 метр утатай түмэр замай сагзуурын хүүргэ баригдаа. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: зам баригшадай түрүүшын поезд хүүргэ дээрэ гараад ябана.

Синьхуа агентствын фото.

Франциин Республикын Советдэ болоһон һунгалтын дүн

ПАРИЖ, июниин 9. (ТАСС). Республикын Советдэ үсэгэлдэр болоһон һунгалтын дүнгүүд тухай мэдээнүүдые дотоодын хэрэгүүдэй министерство толилһон байна. Эдэ мэдээнүүд дээрэһээ хаража үзэхэдэ, парламентын хоёрдохи палатада зүүнэй үзэл баримталдаг партинууд, тусхайлбал, коммунистнууд болон социалистнууд урдынхидаа орходоо хоёр һуури олоор абаһан байна.

Франциин 36 департаментда Республикын Советдэ 123 гэшүүн һунгагдаа. Коммунистическэ парти—1; социалистическэ парти—19; зүүнэй үзэл баримталдаг элдэб бүлэгүүд—1; радикалнууд—18; МРП гэжэ католическа парти—13; баруунай үзэл баримталдаг бүлэгүүд —37; «социальна республиканецууд»—... һуури эзэлһэн байна.

Республикын Советдэ болоһон һунгалтын дүнгүүдые тайлбарилжа зуураа, Парижай хэблэлэй шэнжэлэгшэд Советэй составта тиимэ ехэ хубилалта болоогүй гэжэ заана. Демократическа хүсэнүүдэй байдал муудаагүй гэжэ һунгалтын дүнгүүд харуулба гээд, «Юманите» газетэ тэмдэглэбэ. «Республикын тала харадаг хүсэнүүд бии зангаараа, ... дэнэр эмхидэн нэгэдэг лэ, тиигэбэл илалта туйлаха!» гэжэ газетэ бэшэнэ.

Ливандахи байдал

ДАМАСК, июниин 9. (ТАСС). Ливанай хэблэл болон радиогой мэдээсэлнүүдэй ёһоор, Ливанай бүхы газар дээрэ восстани хэгшэдэй, правительствын сэрэгүүдэй хоорондо шанга тулалдаанууд болоо. Триполи, Хальба городуудта бүришье шанга тулалдаанууд болоһон байна.

Триполидэ правительствын сэрэгүүд городой байрын кварталнуудые США-гаа асарһан эхэ бууда даараа шангаар буудаһан байна. Правительствын сэрэгүүдэй ... дэмжэлсээ. Амгалан зоной ... алуулһан, шархатаһан хүнүүд ... Тэдэнэй ... үдэр бүри ... оролсоно.

Хэблэлэй мэдээсэлэнэй ёһоор ... каа, илангаяа Баальбек, Райак, Захле, Талнат Аблах городууд ... дар правительственна сэрэгүүд восстани хэгшэдэй отрядуудай хоорондо шанга тулалдаанууд болоо. Райак городой аэродром дээрэ байһан правительствын сэрэгүүдые восстани хэгшэд бүһэлэн хүрсэлжэ, тэдэниие усадхахын тулада байлдаан хэжэ байнхай.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35-14, культуры и быта — 34-05, писем трудящихся и переводов—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н00757. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 3120